

Economisch-Statistische Berichten

UITGAVE VAN DE STICHTING HET NEDERLANDS ECONOMISCH INSTITUUT

7 APRIL 1971

56e JAARGANG

No. 2792

Simultane inflatie

Het nu eindelijk volledige *Centraal Economisch Plan 1971* wijkt qua inhoud en opzet weinig af van zijn voorgangers. Een nieuwtje evenwel wordt gevormd door de, in het traditionele hoofdstuk over de ontwikkeling in het buitenland opgenomen, paragraaf over de internationale verspreiding van de inflatie. Een leerzame paragraaf.

Daaruit blijkt nog eens dat het volume- en prijsmechanisme van de internationale handel niet alleen zorgt voor een snelle internationale verspreiding van vraagimpulsen, doch tevens een herverdeling van nationale „excess demand” over alle partnerlanden in het internationale handelsverkeer bewerkstelligt naar rato van hun beschikbare produktiepotentieel. Immers, door verschillen in conjunctureel uitgangsniveau zullen in sommige landen de grenzen der productiecapaciteit eerder zijn bereikt dan bij hun handelspartners. In de aanvang zullen de eerste dan ook een naar verhouding snellere prijsstijging kennen dan de laatste, hetgeen een verslechtering van hun internationale concurrentiepositie inhoudt, waardoor hun uitvoer een negatieve invloed ondergaat. Daarentegen wordt de invoer van de eerste categorie landen juist gestimuleerd via het substitutie-effect. Voor de tweede categorie echter vormen de stijgende uitvoerprijzen van de eerste categorie een kostenimpuls; hiervan gaat dus een opwaartse druk uit op hun binnenlands prijspeil.

Uiteindelijk kan dit herverdelingsproces leiden tot een situatie waarbij in alle landen het punt van volledige bezetting is bereikt. Nadat het proces zich aanvankelijk voornamelijk in de volumesfeer voltrekt, krijgt daarna de prijsinflatie de overhand. Basisvooronderstelling bij het beschreven proces is wél dat er binnenlandse inflatoire impulsen in meerdere belangrijke landen zijn. Met andere woorden, de internationale inflatie is géén automatisme dat men — zoals wel eens wordt gesuggereerd — machteloos moet ondergaan; *het falen van de binnenlandse-vraagbeheersing* vormt de belangrijkste voorwaarde waaronder het internationale inflatieproces op gang kan komen.

Een belangrijke rol in dit proces spelen ook de handelsbetrekkingen tussen de industriële en de grondstoffenproducerende landen. De versnelde produktiestijging in de industriële landen gaat uiteraard gepaard met een overeenkomstige ontwikkeling van de vraag naar

grondstoffen, waarvan — gegeven het op korte termijn relatief inelastische aanbod — een opwaartse druk uitgaat op hun prijzen: opnieuw een kostenverhogende impuls voor de industriële landen. De grondstoffenproducenten zien hun exportopbrengsten sterk toenemen, die ze na verloop van tijd vrijwel integraal in invoer omzetten. De industriële landen worden aldus weer geconfronteerd met een extra toeneming der importvraag, een „feedback”-mechanisme dat, aldus het CPB, de internationale inflatie in belangrijke mate versterkt.

Het is moeilijk het totale effect der internationale inflatie op het prijsniveau te kwantificeren. Aangezien de inflatie simultaan is, zijn de internationale impulsen voor geen enkel land volledig exogeen. Bovendien is kwantificering ondoenlijk omdat exacte multipliers voor de uiteindelijke effecten van de volumestijging van de uitvoer en de prijsstijging van de invoer ontbreken. Wél kan het primaire effect van een invoerprijsstijging op het prijsniveau der totale bestedingen worden berekend, nl. door de procentuele stijging der invoerprijzen te vermenigvuldigen met het aandeel van de totale invoer in de finale afzet. Omdat verdere doorwerking op het prijspeil na de primaire invoer buiten beschouwing is gebleven, is het aldus gemeten effect nadrukkelijk een minimum effect. Dit primaire effect is voor Nederland, gegeven de hoge invoerquote, uiteraard reeds vrij hoog, volgens de CPB-berekening 3,8% van de 11,1% gecumuleerde prijsstijging van de finale afzet over 1969 en 1970.

Behalve het *conjuncturele* aspect van de internationale verspreiding van deze economische impulsen, zijn er daarnaast *structurele* factoren die een toenemende gevoeligheid van de nationale economieën voor buitenlandse invloeden bewerkstelligen, bijv. de geleidelijke internationale handelsliberalisatie en de toenemende verflechting als gevolg van het optreden van multinationale ondernemingen. De als gevolg van de internationale uitwisseling van produkten en produktiefactoren bestaande tendens tot egalisatie van de kosten der produktiefactoren blijkt tenslotte uit een grafiek in het CEP (blz. 41) waarin de ontwikkeling van de onderlinge verhouding der loonniveaus in de verwerkende industrie van de EEG-landen in de periode 1956-1970 is weergegeven. Er blijkt uit dat in 1956 het hoogste loonniveau (Frankrijk) ca. 60% boven het laagste (Nederland) lag; in 1970 bedroeg het verschil nog maar ca. 20% (nu tussen West-Duitsland en Italië).

dR

Inhoud

Simultane inflatie	313
Drs. L. Hoffman:	
Inkomensverschillen tussen mannen en vrouwen	314
Dr. F. Rogiers:	
Politiek van het wegvervoer ..	315
Drs. Th. A. J. Meys:	
Een windei uit een hoge hoed? ..	316
Drs. R. Hueting:	
Kwantificering milieuverslechtering	320
Mr. W. C. Treurniet:	
Nogmaals: de besloten vennootschap, met een naschrift van Prof. Drs. J. Brands	325
Ingezonden	328
Mededelingen	324, 329

Redactie

Commissie van redactie: H. C. Bos, R. Iwema, L. H. Klaassen, H. W. Lambers, P. J. Montagne, J. H. P. Paelinck, A. de Wit

Redacteur-secretaris: P. A. de Ruiter

Adjunct redacteur-secretaris: J. van der Burg

Economisch-Statistische Berichten

Uitgave van de Stichting Het Nederlands Economisch Instituut

Adres: Burgemeester Oudlaan 50, Rotterdam-3016;
kopij voor de redactie:
postbus 4224. Telefoon:
(010) 14 55 11, toestel 3701. Bij
adreswijziging s.v.p. steeds adresbandje
meesturen.

Kopij voor de redactie: in tweevoud,
getypt, dubbele regelafstand, brede marge.

Abonnementsprijs: f. 44,72 per jaar,
studenten f. 31,20, franco per post voor
Nederland, België, Luxemburg, overzeese
rijksdelen (zeepost).
Prijs van dit nummer: f. 1,50. Abonnementen
kunnen ingaan op elke gewenste datum,
maar slechts worden beëindigd per
ultimo van een kalenderjaar.

Betaling: giro 8408; Bank Mees & Hope
NV, Rotterdam; Banque de Commerce,
Koninklijk plein 6, Brussel,
postcheque-rekening 260.34.

Advertenties: N.V. Kon. Ned. Boekdrukkerij
H.A.M. Roelants, Lange Haven 141,
Schiedam, tel. (010) 26 02 60, toestel 908.

Inkomensverschillen tussen mannen en vrouwen

Vrouwen mogen weliswaar proberen onze maatschappij een fleurig aanzicht te geven, toch was die maatschappij er in 1966 nog niet in geslaagd de vrouwen een mannelijk inkomen te geven. In alle landen van de Europese Gemeenschappen is het loonniveau van de man hoger dan dat van de vrouw. De Nederlandse maatschappij had na Luxemburg, in verband met zijn kleine omvang hier verder buiten beschouwing gelaten, het minst voor haar werkende vrouwen over. In Nederland verdiende in de industrie in 1966 de man 1,7 maal zoveel als de vrouw¹. In Italië was het inkomensverschil tussen man en vrouw het kleinst. Hierna volgden Frankrijk, West-Duitsland en België. Cijfers hierover vindt de lezer in tabel 1. Uit deze tabel blijkt ook dat er loonverschillen bestaan tussen de mannen en de vrouwen in elk van de bekwaamheidsgroepen: geschoolden, halfgeschoolden en ongeschoolden.

Eerlijkheidshalve dient echter te worden opgemerkt dat de bovenstaande opmerkingen niet helemaal juist hoeven te zijn. De vrouw verdient weliswaar minder dan de man, toch hoeft dit nog niet te betekenen dat dit loonverschil onrechtvaardig of ongunstig is. Het is volkomen begrijpelijk dat het inkomen van een arbeider toeneemt naarmate de leeftijd van die arbeider hoger wordt. Ook zal het inkomen toenemen naarmate de arbeider langer bij één ondernemer in dienst is. Zo wordt de ervaring beloond. Het is mogelijk dat het loonverschil tussen man en vrouw wordt veroorzaakt doordat relatief meer jonge vrouwen met een geringe anciënniteit in de onderneming aan het arbeidsproces deelnemen. Vooral in Nederland, waar de gemiddelde leeftijd van de werkende vrouw relatief laag is, kan dit de oorzaak zijn van het grote verschil in beloning tussen man en vrouw. Omdat in Nederland weinig „oudere” vrouwen in het economisch leven zijn ingeschakeld bestond in 1966 slechts 17% van het totaal aantal arbeidskrachten in de industrie uit vrouwen, waarvan 25% gehuwd was. Bij de overige EEG-landen bedroeg het aandeel van de vrouwen in het totaal aantal arbeidskrachten ongeveer 30%, terwijl hiervan ongeveer 50 à 60% gehuwd was.

Tabel 1. Het loon in de Europese Gemeenschappen in de industrie naar geslacht en bekwaamheid (het gemiddeld inkomen in alle landen = 100)

	België			Frankrijk			Italië			Nederland			W.-Duitsland		
	man	vrouw	man/vrouw	man	vrouw	man/vrouw	man	vrouw	man/vrouw	man	vrouw	man/vrouw	man	vrouw	man/vrouw
Geschoold	121	81	1,5	126	93	1,4	118	83	1,4	117	70	1,7	118	86	1,4
Halfgeschoold	111	79	1,4	102	83	1,2	106	80	1,3	109	66	1,7	118	80	1,5
Ongeschoold	102	77	1,3	85	72	1,2	90	81	1,1	101	70	1,4	98	76	1,3
Totaal	109	74	1,5	109	79	1,4	108	81	1,3	107	65	1,7	110	77	1,4

Tabel 2.

	Inkomen 19-20-jarige als % maximale inkomen		Inkomen bij anciënniteit minder dan twee jaar als % maximale inkomen	
	man	vrouw	man	vrouw
België	75	85	85	88
Frankrijk	77	85	83	85
Italië	79	84	76	79
Nederland	57	70	94	93
W.-Duitsland	80	89	89	90

In tabel 2 staan, als percentages van het maximale arbeidsinkomen, het inkomen van een 19-20-jarige en het inkomen van iemand met een anciënniteit van minder dan twee jaren voor beide geslachten. Duidelijk is hieruit te zien dat het arbeidsinkomen hoger is naarmate men ouder is of langer in dienst is van één onderneming. Naar leeftijd is het inkomensverschil het grootst in Nederland, naar anciënniteit in Italië. Bovendien waren in alle landen van de EEG op één na alle verhoudingscijfers voor mannen kleiner dan voor vrouwen, waaruit voorzichtig geconcludeerd mag worden dat naarmate de leeftijd of de anciënniteit hoger wordt de inkomensgroei van de man groter is dan van de vrouw.

De opmerking in de aanhef van dit artikel dat de vrouw geen mannelijk inkomen verdient is dus juist en als we even afzien van tradities zijn de inkomensverschillen tussen man en vrouw misschien wel onrechtvaardig.

L. Hoffman

¹ De berekeningen zijn gebaseerd op: Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen: „Structuur en verdeling der lonen 1966”.

Politiek van het wegvervoer

Het is niet toevallig, maar door zijn bijzondere eigenschappen, dat het wegvervoer zeer snel een bevoorrechte plaats in de vervoerwereld wist te bemachtigen. Het is niet geheel ongepast zich enkele vragen te stellen over de nog te verwachten ontwikkeling en haar sociaal-economische gevolgen.

Hoewel het voornamelijk het personenautopark is dat enorme afmetingen heeft aangenomen en snel blijft toenemen, toch is ook het vrachtwagenpark deelgenoot in deze expansie. In 1965 bestond het Belgische park uit ongeveer 186.000 vrachtwagens met een laadcapaciteit van bijna 680.000 ton; het omvatte in 1970 ongeveer 210.000 eenheden met een laadvermogen van 925.000 ton. Vermoedelijk zal het aantal in 1975 opgeklommen zijn tot 235.000 met een capaciteit van ongeveer 1,2 miljoen ton.

Het onderscheid „eigen vervoer” en „beroepsvervoer” is om verschillende redenen van betekenis. In de eerste plaats omdat de vervoerpolitiek dit onderscheid opdringt, vermits het beroepsvervoer niet kan worden uitgeoefend tenzij door de overheid daartoe een vergunning werd afgeleverd. Voor het eigen vervoer bestaat het principe van vrijheid van activiteit. In de tweede plaats omdat blijkbaar andere economische „wetmatigheden” optreden, die bij een statistische analyse aan het licht komen.

Het is duidelijk dat het uiteraard moeilijk is absolute conclusies te trekken uit de tegenoverelkaarstelling van aantal en laadcapaciteit, vervoer-

volume en vervoerprestaties, vanwege (1) de aard van het vervoer, (2) de aard en de densiteit van de goederen en (3) de afstand van het vervoer. In 1970 was slechts 12% van het aantal vrachtwagens en 30% van het nuttig laadvermogen ingeschakeld in het beroepsvervoer, dat nochtans 36% van het vervoervolume en 47% van de vervoerprestaties verwezenlijkte. Andere indicatoren: gemiddelde afgelegde afstand (58.000 km tegenover 36.000 km voor eigen vervoer), vervoervolume per ton laadvermogen (370 t. tegen 280 t.), vervoerprestaties per ton capaciteit (2.150 tkm tegen 1.000 tkm). Deze gegevens wijzen er derhalve op dat de relatieve produktiviteit van het beroepsvervoer aanmerkelijk hoger ligt (minstens 1½ maal) dan het eigen vervoer.

In het licht van deze vaststelling kan dan ook de vraag worden opgeworpen of de vervoerpolitiek t.a.v. het wegvervoer niet de verkeerde weg is ingeslagen: zou het vergunningstelsel niet eerder moeten gericht zijn op het eigen vervoer?

In de veronderstelling dat het eigen vervoer zou worden onderworpen aan vergunningverlening, dan zou hieruit moeten voortvloeien dat het „eigen” vrachtwagenpark met ongeveer één derde zou kunnen worden gereduceerd. Het beroepsvervoer en de spoorwegen zouden een nog beter produktiviteitsniveau bereiken door de overname van activiteit. Vermoedelijk zouden hierdoor de transportkosten lager uitvallen en wellicht gemiddeld lagere vrachtprijzen kunnen worden berekend. Bovendien zou een reductie van het aantal vracht-

wagens gunstige resultaten hebben op de verkeersdichtheid in de steden en zou tevens een deel van de oorzaken van de luchtverontreiniging worden geweerd. Men dient eveneens te bedenken dat de toeneming van het vrachtwagenpark proportioneel hogere kosten meebrengt voor wegeaanleg, zodat hierop een relatieve besparing mogelijk zou worden.

Een dergelijke ommekeer in de vervoerpolitiek zou vanzelfsprekend niet ineens kunnen worden doorgevoerd, maar na een overgangsfase met verplichte inschrijving en onderzoek van de exploitatievooruitzichten.

Niettemin blijven er ernstige bezwaren over tegen een vergunningstelsel voor het eigen vervoer. Het zou zeker een vergrijp zijn tegen het principe van de vrijheid van activiteit en van keuze van de gebruiker (in elk geval zou het distributievervoer niet onder verbodsbepalingen mogen vallen). Overigens kan gevreesd worden dat een deel van de kwaliteit van de diensten voor de klant zou wegvallen.

Ander tegenargument is dat er een vermindering zou optreden van de werkgelegenheid: chauffeurs, auto-assemblage en benzineverkoop, maar in West-Europa heeft men eerder een gebrek aan arbeidskrachten.

De vraag is of deze tegenargumenten voldoende opwegen tegen de markante voordelen die een vergunningstelsel voor eigen vervoer zouden kunnen opleveren.

Een windei uit een hoge hoed?

De jaarlijkse bijstelling van het tarief inkomsten- en loonbelasting

DRS. TH. A. J. MEYS*

De behandeling van het Wetsontwerp *Voorzieningen met betrekking tot een jaarlijkse bijstelling van het tarief van de inkomstenbelasting en loonbelasting* nadert haar hoogtepunt. De verwachting is dat het wetsontwerp toch nog voor de verkiezingen door de Kamers zal worden behandeld. Daar heeft het even niet op geleken. Het niet meer voor de verkiezingen behandelen zou merkwaardig geweest zijn, niet alleen omdat met de voorbereiding toch al de nodige tijd verstreken is, maar ook omdat velen juist deze automatische bijstelling als hét stokpaardje van de liberale minister Witteveen beschouwen.

De Memorie van Antwoord verscheen eerst op 16 februari jl., nadat het Voorlopig Verslag was vastgesteld op 19 januari 1970. Deze trage gang van zaken is wellicht toe te schrijven aan de overweging dat men eerst de Wiebeltax en pas daarna dit wetsontwerp wilde afhandelen, om op die wijze een groot deel van de bezwaren die vanuit conjunctuurpolitieke overwegingen tegen dit Voor- en Wetsontwerp (al of niet terecht) werden ingebracht te kunnen wegnemen.

Aan het Wetsontwerp is een Voorontwerp voorafgegaan dat aan „vele geleerde, halfgeleerde en ongeleerde clubs”¹ is toegezonden teneinde de openbare gedachtenwisseling daarover te bevorderen. Het betrof immers iets geheel nieuws. De SER behoorde niet tot deze clubs en heeft toen maar ongevraagd geadviseerd. De bewindslieden van Financiën achtten het niet geboden de SER om advies te vragen omdat het naar hun oordeel hier een puur fiscale aangelegenheid betrof. Een standpunt dat misschien strikt formeel geredeneerd wel juist is, maar dat in dit geval, nu ook vele andere „clubs” om advies gevraagd is, wel soepeler had mogen zijn.

De procedure Voorontwerp-adviesaanvragen-Wetsontwerp heeft de rijke oogst van 17 meer of minder uitgebreide adviezen opgeleverd, die als bijlage bij het wetsontwerp zijn opgenomen, zodat iedereen nog eens kan bekijken wat nu wel en wat niet is overgenomen in het Wetsontwerp vergeleken met het Voorontwerp. Zo'n vergelijking leert dat de procedure zinvol geweest is, hetgeen ook door de bewindslieden zowel in de Memorie van Toelichting als in de Memorie van Antwoord expliciet wordt erkend.

Het Voorontwerp heeft ook de nodige aandacht gekregen in de vak- en dagbladen. Elders hebben wij van een aantal van de adviezen en van een aantal artikelen over het Voorontwerp een overzicht en bespreking gegeven². In het onderstaande zullen wij aan de hand van één aspect, te weten de gevolgen voor het begrotingsbeleid, het Wetsontwerp (met het Voorlopig Verslag en de Memorie van Antwoord) nog eens

bezien. Wij hebben juist dit aspect gekozen omdat het in deze tijd van wensenprogramma's, al of niet gepaard gaande met een verzwarend van de belastingdruk, en van onduidelijkheid over de consequenties van het „ongewijzigd beleid” nogal belangrijk lijkt.

Alvorens dit te doen zullen wij nog een zeer korte samenvatting van de grondgedachten van het Wetsontwerp geven.

Grondgedachte Wetsontwerp

Bij stijging van de inkomens die gepaard gaat met stijging van de prijzen — zodat het reële inkomen gelijk blijft — stijgt de reële druk van de inkomstenbelasting, ook individueel gezien. Bij daling van inkomens en prijzen daalt deze druk. Het is in strijd met de principiële grondslag voor de heffing van de inkomstenbelasting, een typische draagkrachtbelasting. Deze behoort zich niet te richten naar het nominale inkomen, maar naar de met dat inkomen corresponderende draagkracht. Wijzig nu het nominale inkomen zonder corresponderende wijziging van de draagkracht, dan zou het aan belasting geheven percentage dus onveranderd moeten blijven. Wordt de tabel niet bijgesteld dan verandert het wegbelaste percentage van de draagkracht echter wel en treedt er dus een wijziging van de belastingdruk op. Aan het beginsel dat aan het tarief ten grondslag ligt kan geen grond voor deze drukverzwaring worden ontleend.

Deze belastingverhoging komt aldus tot stand zonder een speciaal daarop gerichte wettelijke regeling en zonder voorafgaande parlementaire gedachtenwisseling. Daarbij komt dat deze belastingverhoging, uitgedrukt in een percentage van het belastingbedrag, door de opbouw van het tarief het grootste is bij de lagere inkomens en het kleinst bij de hogere inkomens. De in het wetsontwerp neergelegde maatregel beoogt nu

* Op de valreep heeft de Tweede Kamer 31 maart jl. het Wetsontwerp (na een aanpassing die tot stand kwam op initiatief van de heer Goudzwaard) aanvaard. Dit artikel wordt daarmee meer een rechtvaardiging achteraf. De schrijver, wetenschappelijk medewerker aan de Universiteit van Amsterdam, is Prof. Dr. C. Goedhart dankbaar voor zijn opmerkingen bij de samenstelling van dit artikel.

¹ Tj. S. Visser: *Suggestie bij Witteveens formule ter continue bijstelling tarief inkomstenbelasting-loonbelasting-loonbelasting*, in „Weekblad voor Fiscaal Recht”, 28 augustus 1969, blz. 688.

² „Bank- en Effectenbedrijf”, november 1969.

het tarief te onttrekken aan de invloed van wijzigingen in het prijsniveau, zodanig dat niet bewust gewilde veranderingen van de druk van de IB en LB worden voorkomen. Dit kan geschieden door in de tarieftabel de inkomensbedragen en de belastingbedragen zodanig ten opzichte van elkaar te verschuiven dat ook in geval van louter nominale inkomensveranderingen de procentuele druk van de IB en LB gelijkblijft³.

Gevolgen voor het begrotingsbeleid

Ten aanzien van de toeneming van de belastingontvangsten kan onderscheiden worden de zgn. reële groei en de zgn. louter nominale groei. Zowel bij de reële als bij de louter nominale groei wordt onderscheid gemaakt tussen de proportioneel met de inkomensgroei toenemende belastingontvangsten en de extra toeneming (zgn. progressiekop) die voortvloeit uit het geheel der belastingtarieven.

In het trendmatige begrotingsbeleid wordt met de trendmatige ontwikkeling van de belastingontvangsten gerekend. Dat betekent momenteel een reële trendmatige groei van 4,8% per jaar en een progressiefactor voor de totale belastingopbrengsten van 1,25, wat de 6% reële begrotingsruimte oplevert. Deze ruimte, aangevuld met de groei van de niet-belastingontvangsten, levert de financieringsmiddelen voor de toeneming van de bruto relevante uitgaven. Wanneer er boven de reële inkomensgroei nog een nominale groei plaatsvindt ontstaat ook een louter nominale groei van de belastingontvangsten. Het proportionele deel daarvan is blijkens de ervaring nodig voor de financiering van de algemene salarisverhogingen die met de inflatie gepaard gaan en die niet binnen de reële begrotingsruimte hun dekking plegen te vinden⁴. De louter nominale progressiekop staat dan ter beschikking en zou de financieringsbron voor incidentele bijstellingen van de tarieven in verband met de prijsstijging kunnen vormen.

Nu wordt voorgesteld de tarieven jaarlijks bij te stellen vervalt de louter nominale progressieopbrengst van de belastingen. Wanneer het daarbij zou blijven zou de jaarlijkse bijstelling op zichzelf geen financieringsproblemen veroorzaken. Toch lijken die zich voor te doen. Hoe dat komt is helder uiteengezet in het advies dat door een commissie van de Nederlandse Economische Hogeschool is uitgebracht⁵ en is ook in het SER-advies berekend.

De progressiefactor voor alle belastingen tezamen is 1,25; voor de IB en LB bedraagt hij 1,75. Bij een prijsstijging van 4% en een totale belastingopbrengst van f. 28 mrd. en een opbrengst van IB en LB van f. 12 mrd., zou voor de financiering van de algemene salarisstijgingen benodigd zijn⁶:

$$0,04 \times 1,00 \times 28 = \text{f. } 1,12 \text{ mrd.}$$

De louter nominale progressieopbrengst zou bedragen

$$0,04 \times 0,25 \times 28 = \text{f. } 0,28 \text{ mrd.}$$

De bijstelling van de tarieven IB en LB (afgezien van de zgn. zuivering) zou in dit geval een bedrag vergen van

$$0,04 \times 0,75 \times 12 = \text{f. } 0,36 \text{ mrd.}$$

Aldus zou er een financieringstekort van f. 360 mln. — f. 280 mln. = f. 80 mln. ontstaan. Ook de SER komt tot ongeveer dezelfde uitkomst. Bij een prijsstijging van 4% zou de belastingopbrengst na bijstelling met 3,68% stijgen. Ieder % prijsstijging levert dan bij de gegeven

veronderstelling inzake de voor de loonmaatregelen benodigde inflatieruimte een tekort van zo'n f. 20 mln. op. Als oorzaak voor dit tekort wordt in de Memorie van Toelichting het achterblijven bij de louter nominale stijging van het nationale inkomen van een aantal naar de hoeveelheid geheven verbruiksbelastingen aangetekend. Het is dan te begrijpen dat de bewindslieden daar de oplossing dan ook in eerste instantie zoeken. Daarover straks.

Dit is wat wij *financieringsprobleem nr. 1* zouden willen noemen. In enkele adviezen en ook in het Voorlopig Verslag is nog aan andere financieringsproblemen gedacht die o.i. als volgt kunnen worden omschreven.

2. Wanneer de louter nominale progressieopbrengst niet gereserveerd is doet zich bij de incidentele bijstelling een financieringsprobleem voor. Dat probleem was ook in de bijna afgelopen kabinetsperiode weer actueel. Het verdwijnt echter bij de jaarlijkse bijstelling.
3. De overheidsuitgaven zullen in de toekomst zeker stijgen. De louter nominale progressieopbrengst levert daartoe mede financieringsmiddelen die nodig zijn omdat de reële progressieopbrengst daarvoor onvoldoende is. Bij jaarlijkse bijstelling vervallen deze middelen en wordt een andere financiering noodzakelijk.

Oplossing financieringsproblemen

In het Voorontwerp wordt als oplossing van financieringsprobleem nr. 1 gesteld dat het „voor de hand (ligt) daarbij te denken aan het weer in het proportionele gareel brengen van de evenbedoelde verbruiksbelastingen” zonder dat echter expliciet een jaarlijkse bijstelling daarvan wordt voorgesteld. Uit een aantal adviezen blijkt dat men de bewindslieden daarvan wel verdenkt. In een aantal adviezen wordt expliciet gesteld dat in het midden gelaten kan worden hoe in dit financieringsprobleem moet worden voorzien. Tevens wordt er op gewezen dat er aan jaarlijkse bijstelling van de tarieven van die verbruiksbelastingen niet alleen technische bezwaren maar ook bezwaren in verband met het streven naar harmonisatie van de accijn-

³ Memorie van Toelichting, blz. 3 en 4.

⁴ „Miljoenennota 1971”, blz. 32; Memorie van Toelichting, blz. 6; zie ook „Miljoenennota 1970” bijlage 2, blz. 119.

⁵ „ESB”, 24 september 1969.

⁶ Even aangenomen dat de veronderstelling opgaat, dat de algemene salarismaatregelen een bedrag vergen, overeenkomende met het proportionele deel van het louter nominale accres van de belastingopbrengsten. Gegevens op blz. 36-37 van de „Miljoenennota 1971” wijzen uit dat bij prijsstijgingen van meer dan 3 à 4 % al spoedig het nominale loonaccres door algemene salarismaatregelen achterblijft bij het evenredige nominale belastingaccres. Bij een geringere mate van prijsstijging ontstaan tekorten. Des te sterker de prijsstijging des te minder kans op een financieringsprobleem uit dezen hoofde. Zonder inflatie zouden alle algemene salarisstijgingen ten laste van de reële ruimte moeten komen. Dat kan dan ook gemakkelijker, want de beoogde reële groei van de overheidsuitgaven wordt dan niet, zoals thans, ondergraven door de prijsstijging.

zen in het kader van de EEG zijn verbonden. Zo bijvoorbeeld de Commissie-Schendstok en de SER. Op grond van die bezwaren en gezien de betrekkelijk geringe omvang van het te compenseren bedrag is de SER van oordeel dat het de voorkeur verdient voor dit financieringstekort incidentele dekkingsmiddelen te zoeken.

In de Memorie van Toelichting handhaven de bewindslieden nog wel de boven weergegeven opvatting, maar zij voegen er aan toe dat de keuze van dekkingsmiddelen hier in beginsel vrij moet blijven terwijl zij de bezwaren tegen jaarlijkse bijstelling van die tarieven delen, waarbij met name de EEG-harmonisatie de doorslag heeft gegeven. Incidentele dekkingsmiddelen zullen de oplossing moeten zijn.

Aan financieringsprobleem nr. 3 wordt, zonder dat het steeds expliciet onderscheiden wordt van financieringsprobleem nr. 1, zowel in een aantal van de adviezen als in het Voorlopig Verslag nogal wat aandacht besteed. Overigens niet steeds met dezelfde uitkomst. Zo heel duidelijk bijvoorbeeld bij Pen. Z.i. zal de belastingdruk in de komende jaren stellig moeten toenemen, terwijl de stijging van de belastingdruk door de groei van de reële inkomens daarvoor onvoldoende zoden aan de dijk zet. De automatische tariefverzwaring als gevolg van de nominale progressie in de IB brengt tenminste een deel van het benodigde geld in het laatje. „Het lijkt mij verkeerd om die belastingopbrengsten bij voorbaat en zonder afweging tegen die financiële behoeften af te schaffen”⁷.

In het Voorlopig Verslag zijn opvattingen te vinden die daarbij aansluiten. Zo heeft het Wetsontwerp en de „omstandig daartoe aangevoerde argumenten” op „vele andere leden” de indruk gemaakt te zijn „een windei uit een hoge hoed”. Zij zien in abstracto geen reden bij voorbaat een bepaalde regelmatige en systematische tariefwijziging in het gehele regeringsbeleid te isoleren, omdat noch de totale belastingdruk noch de verdeling daarvan over de contribuabelen en over de verschillende belastingen dwingend wordt voorgeschreven aan bij de komende tijd optredende kabinetten. „Enkele leden” verwerpen de automatische bijstelling en willen daarvoor in de plaats jaarlijks bezien of de inflatieopbrengst van het afgelopen jaar wordt teruggegeven. Wanneer wordt besloten dit niet te doen, dan verdwijnt het bedrag uit de discussie en gaat op in de algemene middelen. De SER heeft zich uitgebreid met dit financieringsprobleem beziggehouden:

„Inderdaad is het noodzakelijk dat in het kader van een prioriteitenbepaling een zo zuiver mogelijke afweging plaatsvindt niet alleen van de diverse bestedingsmogelijkheden van de overheidsmiddelen onderling, doch met name ook van uitgavenvergroting (verkleining) tegenover verhoging (verlaging) van de belastingdruk. Deze afweging kan echter alleen zuiver geschieden tegen de achtergrond van een verplichting tot eliminering van de louter door de werking van de inflatie en door de wetgever niet bedoelde verzwaring van de druk van de inkomsten- en loonbelasting. . . . Mocht in het kader van de prioriteitenbepaling tot verhoging van de belastingdruk bij gelijkblijvende draagkracht worden besloten dan zou dienen te worden nagegaan in welke vorm een dergelijke belastingverhoging het best kan geschieden. Zou daarbij worden gekozen voor een verhoging van de inkomsten- en loonbelasting dan behoort uiteraard ook een verhoging welke in haar effect neerkomt op het een of meerdere jaren achterwege laten van de inflatiecorrectie tot de mogelijkheden”⁸.

Deze opvatting wordt ook van verschillende kanten

in het Voorlopig Verslag naar voren gebracht. „Verschillende leden” zien daarbij een extra dimensie aan het veld van politieke-keuzemogelijkheden toegevoegd. In het vigerende systeem vindt de politieke keuze de reeds werkzame drukverzwaring te verlichten, te laten bestaan of te verhogen plaats nadat de automatische drukverzwaring reeds heeft plaatsgevonden. In het voorgestelde systeem verplaatst die keuze zich naar het moment dat de drukverzwaring ten gevolge van de reële progressie op normale wijze plaatsvindt c.q. heeft plaatsgevonden, maar nog geen sprake is van een automatisch „binnenhouden” van de inflatoire drukverzwaring⁹.

In de Memorie van Antwoord ontkennen de bewindslieden dat door de voorgestelde regeling een absolute prioriteit geschapen wordt voor het systeem van automatische correctie. De politieke discussie over het al of niet teniet doen c.q. opschorten van de correctie door een tegengestelde tariefverhoging mag niet worden — en wordt ook niet — belemmerd door de voorgestelde regeling. Het Wetsontwerp ontnemt wel aan de volgende kabinetten de mogelijkheid om zonder meer gebruik te maken van een automatisch optredende belastingverhoging voor zover het de nominale progressie betreft. Over dit aspect merken de bewindslieden fijntjes op dat men toch niet van de veronderstelling mag uitgaan dat een kabinet op deze mogelijkheid prijs zou stellen¹⁰.

Wanneer de dekking voor een uitgavenverhoging in de IB en LB gezocht zou worden, dan vinden zij het toch niet voor de hand liggen dat die dekking dan gevonden wordt in het niet doorvoeren van de bijstelling. Men zal toch veeleer de voorkeur geven aan een zelfstandige op bewust gekozen grondgedachten gebaseerde verhoging boven die, welke de niet aan fiscale beginselen gehoorzame inflatiewerking tot gevolg zou hebben. M.b.t. de boven weergegeven opvatting van „enkele leden” de zaak jaarlijks te bezien stellen de bewindslieden dat zo’n systeem — bij de noodzaak van belastingverhoging — een absolute prioriteit voor de verhoging van de inkomstenbelasting en voor de uit de inflatoire werking voortvloeiende vorm van die verhoging impliceert. Zij stellen die methode duidelijk achter bij die welke in het Wetsontwerp gevolgd wordt. Naar aanleiding van de opmerkingen over het windei stellen de bewindslieden „dat er meer aan de hand is dan het ter wereld brengen van een windei, al heeft een dergelijk ei wel het voordeel dat het nooit een bedorven ei kan worden”¹¹.

Slot: onze opvatting

Het voorgestelde systeem van automatische bijstelling laat onverlet dat de zgn. reële-progressieopbrengst geheel voor uitgavenfinanciering ter beschikking komt. Zonder aanpassingen elders betekent dit in ieder geval

⁷ J. Pen: *Glijdende bijstelling van de inkomstenbelasting: liever niet doen*, in „Hollands Maandblad”, 1969, nr. 259-260, blz. 51.

⁸ „SER-advies inzake het Voorontwerp van wet tot jaarlijkse bijstelling van de tarief Tabellen van IB en LB, 1969, nr. 20, blz. 10.

⁹ Voorlopig Verslag, blz. 2, r.k.

¹⁰ Memorie van Antwoord, blz. 2, r.k.

¹¹ Memorie van Antwoord, blz. 1.

reeds een drukverzwaring van de belastingen in de toekomst. Of dat gewenst is kan hier in het midden gelaten worden. Wel kan daarover gezegd worden dat die drukverzwaring in de tariefopbouw van de IB en LB bewust gewild is. Dit is niet het geval met de drukverzwaring die optreedt als gevolg van puur nominale inkomestoename. Terecht wordt daarvoor een jaarlijkse bijstelling voorgesteld. De bijstelling als zodanig is niet nieuw. Zij is in het verleden, zij het incidenteel, ook al toegepast. Een vergelijking van voor- en nadelen van jaarlijkse bijstelling tegenover incidentele bijstelling doet de balans o.i. overtuigend naar de jaarlijkse bijstelling doorslaan.

Dan ontstaat een financieringsprobleem, aangenomen althans, dat de algemene salarisstijgingen een bedrag vergen overeenkomende met het proportionele deel van het louter nominale accres van de belastingopbrengsten. De belastingopbrengst blijft achter bij de met de prijsstijging evenredig hogere belastingopbrengst. Het ligt dan inderdaad voor de hand daarvoor dekking te zoeken bij die belastingen die als gevolg van de nominale stijging van het inkomen minder zwaar gaan drukken. Dat daarbij echter niet voor een automatische en jaarlijkse bijstelling van die specifieke verbruiksbelastingen is gekozen is o.i. terecht. Wij onderschrijven de bezwaren daartegen en voegen daar aan toe dat ook de psychologische weerstand tegen zulke verhogingen niet onderschat mogen worden. Met de SER zijn wij van oordeel dat het financieringsvraagstuk in eerste instantie met behulp van incidentele dekkingsmiddelen moet worden opgelost. De mogelijkheid — in het uiterste geval maar 80% van de bijstelling door te voeren in verband met financieringsprobleem nr. 1 — die op aandringen van de heer Goudwaard door de bewindslieden is geopend, achten wij fundamenteel onjuist. Ook hier blijft gelden dat de financiering niet afhankelijk behoort te zijn van een drukverhoging die de niet aan fiscale beginselen gehoorzame inflatiewerking tot gevolg zou hebben.

Met betrekking tot wat door ons financieringsprobleem nr. 3 genoemd is ligt de zaak volkomen open. Wanneer het wenselijk geacht wordt de netto relevante uitgaven met meer dan 6% per jaar te verhogen dan zullen daarvoor dekkingsmiddelen gevonden moeten worden. Het lijkt dan onjuist de extra ontvangsten als gevolg van de inflatie daar in ieder geval reeds voor te gebruiken. Wanneer men erkent dat deze middelen niet op grond van bewust gewilde beslissingen ter beschikking komen en men erkent tevens, dat de daaruit resulterende drukverzwaring ook m.b.t. de verdeelingsaspecten niet neutraal is, dan gaat het o.i. niet aan deze middelen zonder meer voor de financiering van extra uitgaven aan te wenden. Wanneer men echter op grond van een prioriteitenafweging de financiering in de directe sfeer en dan met name bij de IB en LB wil zoeken, dan *lijkt* het voor de hand te liggen daarvoor het niet toepassen van de jaarlijkse correctie te gebruiken. Of dat zo vanzelfsprekend is is o.i. nog maar de vraag. Wij delen de boven weergegeven opvatting van de bewindslieden dat men in zo'n geval toch de voorkeur moet geven aan een zelfstandige, op bewust gekozen grondgedachten gebaseerde verhoging boven die, welke de niet aan fiscale beginselen gehoorzame inflatiewerking tot gevolg zou hebben.

De erkenning van de wenselijkheid van de jaarlijkse bijstelling als zodanig doet ons tenslotte de opvatting

verwerpen dat jaarlijks bekeken zou moeten worden of er bijgesteld moet worden. Inderdaad lijkt zo'n systeem een absolute prioriteit voor de verhoging van de IB te impliceren. „Een van de grote voordelen van de jaarlijkse bijstelling is namelijk dat nu duidelijker dan voorheen kan worden afgewogen welke bronnen voor de financiering van bepaalde uitgaven moeten worden aangeboord”¹².

Een beoordeling van het Wetsontwerp naar de gevolgen voor het begrotingsbeleid moet o.i. dan ook gunstig uitvallen. Zonder dat dit hier zal worden toegelicht, zijn wij ook op grond van de overige aspecten die aan het Wetsontwerp verbonden zijn niet tot een andere opvatting daarover gekomen, zeker niet nu een aantal van onze bemerkingen op het Voorontwerp in het Wetsontwerp zijn weggenomen¹³. Kortom dit Wetsontwerp moet zo spoedig mogelijk tot wet worden. Het konijn moet er nu maar uitkomen; het zit al te lang in die hoge hoed.

Th. A. J. Meys

¹² „Rapport inzake het voorontwerp van een wettelijke regeling tot jaarlijkse bijstelling van de tarieftabellen van de IB en LB”, uitgebracht door de Commissie-Schendstok, blz. 12.

¹³ Zie daarvoor het rapport van de Commissie-Schendstok, waarvan de ondergetekende secretaris was. Dit betekent natuurlijk niet dat er geen detailkritiek meer is.

(I.M.)

Een snel groeiende bank
Gunstige rentecondities
Balanstotaal f 343.9 miljoen
Grootste bank van Friesland

Friesland Bank

Vestigingen in geheel Friesland
Hoofdkantoor: Zaailand 110 Leeuwarden

Kwantificering milieuverslechtering

Een uiteenzetting over de systematiek van het CBS-onderzoek

DRS. R. HUETING*

Inleiding

De kolommen van dit blad hebben in de jaren 1968-1970 in ruime mate gastvrijheid verleend aan een aantal van mijn denkbeelden over de economische implicaties van milieuverslechtering en in samenhang daarmee over het begrip economische groei. Die ideeën en het bekend worden van het feit, dat het Centraal Bureau voor de Statistiek in november 1969 aan de hoofdafdeling Gezondheidsstatistiek een afdeling Leefmilieu heeft toegevoegd, hebben veel reacties uitgelokt van pers, Parlement en brievenbeschrijvers. De meeste van die reacties, of ze nu goedkeurend dan wel afwijzend waren, hadden één ding gemeen: ze bevatten speculaties over wát gekwantificeerd zou gaan worden en hoe de kwantificering in z'n werk zou gaan. Het eerste bepaalt uiteraard in hoge mate het tweede.

Nu bevatten de in de aanhef vermelde artikelen slechts vage contouren van hoe gekwantificeerd zou moeten worden¹, maar een duidelijke omschrijving van wát gekwantificeerd dient te worden bij een economische aanpak van het probleem van de milieuverslechtering, namelijk harde, materiële, schaars of schaarser geworden goederen. De artikelen hebben zich ook steeds fel gekeerd tegen het gebruik van het begrip „immaterieel welzijn” bij het milieuprobleem. Het waren dan ook geen economen die hetzij enthousiast, hetzij ongelovig en misprijzend zinnen schreven als: „Hij moet niet brood, auto's, produktie becijferen, maar welzijn, schoonheid, levensvreugde”, of: „Stank is niet te meten; het vervelende effect ervan is niet in geld uit te drukken”.

Aangezien het bij het milieuvraagstuk grotendeels gaat om collectieve goederen, waarover we met z'n allen moeten beslissen en het CBS-onderzoek wordt uitgevoerd met belastinggeld, lijkt het nuttig op deze soort uitlatingen kort in te gaan. Door veel mensen worden blijkens de hierboven aangehaalde reacties de beschikbaarheid van goederen en de „beleving” van goederen door elkaar gehaald, zodra het gaat om de kwaliteit van ons milieu.

Een vader koopt in de speelgoedwinkel een pop voor zijn dochtertje à f. 10. Die pop brengt geluk aan de kleine meid, omdat ze iets krijgt om te vertroetelen en ook aan pa, die het fijn vindt om wat te geven. Is met die f. 10 nu een stuk levensvreugde gekwantificeerd? Ander voorbeeld:

de moderne hartchirurgie verhelpt een infaust hartdefect à f. 10.000. Is daarmee het leven zelf in cijfers uitgedrukt? Iedereen begrijpt dat bij deze voorbeelden slechts sprake is van de inzet van een aantal schaarse middelen, waarbij wordt afgezien van andere aanwending en waarvoor het spel van vraag en aanbod (het marktmechanisme) een geldprijs heeft vastgesteld. Iedereen begrijpt ook dat onze opvattingen en interpretaties van schoonheid en geluk wel een rol zullen spelen bij het tot stand komen van de preferenties, waarvan de frequentie en de mate van dringendheid het aanbod en daarmee de beschikbaarheid van goederen helpen bepalen. Maar niemand komt op de gedachte dat in deze voorbeelden met f. 10 resp. f. 10.000 het geluk en het leven volledig in cijfers zijn uitgedrukt.

Niet goed valt in te zien waarom die gedachte wél opkomt wanneer het gaat om zuivere lucht, speelruimte voor kinderen of stilte (afwezigheid van storend lawaai). Misschien komt het doordat aankopen in winkels en betalingen voor medische zorg zó vaak voorkomen, dat men zich niet meer realiseert hoe ze tot stand komen. Terwijl het inzetten van schaarse middelen (en dus het betalen van geld) voor het behouden van levend water in beken en rivieren (helaas) iets nieuws is.

Economen stellen geen waarden vast, zoals veel mensen blijkens een aantal reacties schijnen te denken, maar leiden waarden af. Het zijn bescheiden en enigszins cynische turvers langs de kant. Zij kunnen (als econoom) alleen die voorkeuren voor een bepaald goed serieus nemen, waarvoor de mensen schaarse middelen als arbeid, kennis en tijd inzetten om het te verwerven. Aanwenden in richting A betekent afzien van aanwending in richting B. Dat geldt bij de keuze uit de verwerving van hetzij meer woningen,

* De auteur is hoofd van de afdeling Leefmilieu van de hoofdafdeling Gezondheidsstatistiek van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Dit artikel vormt de geschreven versie van een inleiding op de Statistische Dag 1971 (7 april) in de TH - Eindhoven.

¹ Suggesties waren bijv. het kwantificeren in geld van reeds genomen en nog te nemen maatregelen ter compensatie van door menselijke activiteiten opgeroepen „nieuwe schaarste” alsmede het opsommen van de functies die het milieu heeft voor de mens, als eerste stap bij een waardebepaling.

hetzij meer auto's, maar evenzeer bij de keuze uit óf meer stilte in het woonmilieu óf meer vliegzeizen. Die keuze wordt door mensen gedaan.

Wél kunnen economen uitspraken doen over de gevolgen van onvolkomenheden van de markt (volkomen concurrentie komt in de werkelijkheid niet voor maar is een nuttige abstractie) en in samenhang hiermee over de gevolgen van onvolmaaktheden van het budgetmechanisme (een volmaakte democratie is ook een abstractie). Belangrijk kan voorts een economische bijdrage zijn, die bestaat uit het berekenen van de offers die worden gevergd voor het bereiken van een bepaald doel, dat de *mensen* zich zouden kunnen stellen. Een moeilijkheid is dat menselijke doelstellingen vaak onbekend zijn en maar onvolkomen kunnen worden afgeleid uit gedragingen op niet doorzichtige markten en uit de vaak ondoorzichtige gang van zaken van het budgetmechanisme. Er bestaan over wat mensen willen wel meer of minder goed gefundeerde vermoedens, die kunnen worden aangevuld met preferentie-onderzoek.

Zo'n doel kan bijvoorbeeld zijn een omgeving met een bepaalde kwaliteit van water, lucht en bodem. De berekening van de offers voor het bereiken van zo'n doel vormt nu één van de hoofdbestanddelen van het onderzoek, dat thans op het CBS op gang is gekomen.

Doelstellingen van de raming

Het probleem van de achteruitgang van de kwaliteit en — gemeten per inwoner — de kwantiteit van ons milieu dringt zich steeds sterker aan ons op. Enerzijds manifesteert het probleem zich in het onbehagen van die groepen van onze bevolking, die nu reeds direct en aanzienlijk de schadelijke gevolgen van milieuverslechtering ondervinden, bijv. in de vorm van geluidshinder, tekort aan leefruimte of stank. Anderzijds komt van de kant van o.a. de biologen, de medici en de beheerders van het drinkwater steeds meer verontrustende informatie ter beschikking over de reeds gerealiseerde en nog te verwachten gevolgen van de schade, die in het milieu wordt aangebracht door menselijke activiteiten.

Het is langzamerhand duidelijk geworden dat opvoering van de bedrijfsmatige verwerving van goederen en diensten en van de consumptie ervan ten koste kan gaan van een andere categorie goederen, die wij ten minste evenzeer op prijs stellen: schoon water, schone lucht, ruimte, enz. Aangezien laatstgenoemde categorie grotendeels bestaat uit zogenaamde collectieve goederen — d.w.z. goederen die niet individueel leverbaar zijn — zullen beleidsbeslissingen moeten worden genomen bij het in evenwicht brengen van kwantiteit en kwaliteit van beide genoemde categorieën.

Voor een dergelijke afweging is, naar thans algemeen wordt ingezien, een eerste vereiste dat de maatregelen, nodig voor het verkrijgen van de verloren gegane collectieve goederen worden beschreven en vervolgens geraamd in geld. Slechts dan immers is een min of meer exacte en rationele afweging mogelijk tussen beide genoemde categorieën goederen. Deze afweging zal in het algemeen neerkomen op een vergelijking tussen het nut, toe te kennen aan het terug te winnen „milieugood” en het offer in geld dat daarvoor moet worden gebracht. Het offer in geld geeft tevens aan het beslag dat op enigerlei wijze op de nationale middelen moet worden gelegd voor het her verkrijgen van het collectieve goed.

Het onderzoek inzake de milieuverslechtering omvat de

navolgende doelstellingen.

a. In de eerste plaats dient een raming te worden gemaakt van de uitgaven voor maatregelen tot herstel van de functies (gebruiksmogelijkheden) van het milieu die geheel of ten dele verloren zijn gegaan of dreigen te gaan.

b. In de tweede plaats wil het onderzoek voor zover dit mogelijk is indicatoren geven voor de stand en het verloop van de milieuverslechtering zelf. Daarbij dient milieuverslechtering enerzijds te worden opgevat als verontreiniging met stoffen en anderzijds als vermindering van het beschikbaar quantum van een milieucomponent. De standgegevens vervullen een waarschuwend functie, terwijl zij tevens de invloed van genomen maatregelen registreren. In een aantal gevallen zullen voorts de gegevens van de verontreiniging met stoffen nodig zijn om te komen tot de raming in geld, zoals hierboven kort omschreven. In een aantal andere gevallen kunnen ramingen als omschreven onder a worden uitgevoerd ook zonder dat de mate van verontreiniging in het milieu eerst is gemeten.

c. In de derde plaats ligt het in de bedoeling om met behulp van de gevonden resultaten een berekening te geven van de economische groei over een nader af te bakenen periode in het verleden, uitgaande van een nieuwe definiëring van dit begrip.

d. In de vierde plaats zal, om het in het voorgaande gestelde af te ronden en daarmee op een voor het beleid bruikbare wijze te presenteren, voor zover dit mogelijk is, uit gegevens van de markt of het marktgedrag het hierboven gereleveerde maatschappelijke nut van het terugwinnen van een bepaald „omgevingsgoed” in geld worden gekwantificeerd. Laatstgenoemde ramingen zullen in de meeste gevallen slechts kunnen dienen als een verkleining van de marge waarover door het beleid bij de afweging tussen nut en offers moet worden beslist; dit laatste geldt ook voor ramingen in geld van het nut van nog te nemen maatregelen met behulp van aanvullend sociologisch-economisch onderzoek naar (relatieve) preferenties.

De als *eerste* genoemde doelstelling behoeft geen verdere toelichting. Voor toelichting op de als *tweede* genoemde doelstelling moge, voor wat betreft het kwalitatieve aspect, worden verwezen naar het schema bovenaan blz. 322.

Als korte toelichting op de als *derde* genoemde doelstelling van het onderzoek moge het volgende dienen. Het nationale inkomen van ons land wordt — kort en niet geheel volledig gezegd — berekend als de som van de toegevoegde waarden van de productie van goederen en diensten in een bepaald jaar. De groei van het nationale inkomen van jaar tot jaar wordt in de economische literatuur en in de economische politiek economische groei genoemd en in zeer veel gevallen gehanteerd als een indicator voor de groei van de welvaart. Tegen een dergelijk gebruik van de cijfers van het nationale inkomen bestaan een aantal op deze plaats niet nader te noemen bezwaren, die door de statistici wel onderkend zijn. Een nieuw en zwaarwegend bezwaar is gelegen in het feit dat als gevolg van de snel toenemende productie, consumptie en bevolking eertijds vrije goederen schaars worden en andere goederen schaarser worden dan voorheen, zonder dat hiermee bij de berekening van het nationale inkomen rekening wordt gehouden. De als *derde* genoemde doelstelling van het onderzoek komt neer op een correctie

Stand per 1-1-.....		
Vermeerdering zonder maatregelen		
Vermindering door maatregelen (van de kant van de „vervuiler”)	—	Kosten (A)
Feitelijke toeneming	—————→	+
Vermindering natuurlijk		
Vermindering door maatregelen (van de kant van derden)	+	
.....	—————→	—
Stand per 31-12-.....		Kosten resterende vervuiling t.o.v. de basisperiode (C)

Toelichting:

Onder „vermindering door maatregelen” moeten worden verstaan maatregelen om de verslechtering zelf op te heffen c.q. te voorkomen („kosten eliminatie”), dan wel om reeds veroorzaakte vervuiling te compenseren, dus om gevolgen op te vangen c.q. te bestrijden („kosten compensatie”).

Voorbeeld kosten eliminatie: regeling proces waarbij warm water weer gebruikt wordt in plaats van geloosd in het meer.

Voorbeeld kosten compensatie: bouw van zwembaden, wanneer het buitenwater ongeschikt is geworden.

van het begrip economische groei, uitgaande van de nieuw geformuleerde omschrijving van dit begrip, t.w.: „Er is slechts sprake van economische groei indien en voor zoverre schaarste aan door de subjecten gewenste goederen en diensten wordt teruggedrongen”. In het onderzoek zullen de consequenties van deze definitie slechts worden uitgewerkt t.a.v. het milieu. Op deze — en andere — problematiek zal in de CBS-publicatie, waarin de eerste resultaten van het onderzoek worden verrat, meer uitgebreid worden ingegaan.

Als toelichting op de als *vierde* genoemde doelstelling moge het onderstaande schema dienen.

De offers, te brengen voor het herstel van functies die van nut zijn voor de mens en die geheel of ten dele verloren zijn gegaan, zullen allereerst worden omschreven door middel van de maatregelen, benodigd voor het herstel.

Deels zijn deze maatregelen reeds genomen. De hiervoor bestede geldsbedragen zijn kosten in economische zin, aangezien het bestaan van preferenties is gebleken uit het nemen van de maatregel en aangezien daarmee is afgezien van alternatieve toepassingen van de bij de maatregel ingezette produktiefactoren; in het onderzoek wordt uitgegaan van het principe van de opportunity costs. Het hierbij gerealiseerde nut wordt der-

halve ten minste even groot geacht als het offer dat is gebracht. Zijn de maatregelen genomen door bedrijfshuishoudingen, dan vormen zij geen negatieve post bij de hierboven vermelde benadering van het begrip economische groei, aangezien de geldsbedragen, verbonden aan de maatregel alsdan worden weggeboekt als intermediaire levering bij de bestaande conventie van het systeem van de Nationale Rekeningen. Zijn de maatregelen genomen door de gezinshuishoudingen of door de overheid dan vindt geen wegboeking plaats en dient met de gevonden bedragen rekening te worden gehouden bij de benadering van het begrip economische groei.

Voor een ander deel zijn nog geen maatregelen genomen. De met deze — nog te nemen — maatregelen gepaard gaande geldsbedragen zullen moeten worden geraamd. De gevonden bedragen vormen niet a priori kosten in economische zin, aangezien het nut van de maatregel nog niet bekend is. Dit nut kan echter voor een deel worden afgeleid:

a. uit de markt. Functieverliezen impliceren — zoals het woord zelf al uitdrukt — schade voor de mens. Deze schade kan in een aantal gevallen in geld worden vastgesteld uit de markt of het marktgedrag. Wanneer de nog niet genomen maatregelen worden uitgevoerd, verdwijnt daarmee — geheel of ten dele — de aangebrachte schade. De

Offers			Nut	
Maatregelen reeds genomen	Maatregelen nog te nemen	Reeds gerealiseerd	Nog te realiseren	
Raming geldsbedragen van de maatregelen	Raming geldsbedragen van de nog te nemen maatregelen	Wordt gelijkgesteld met tenminste het geldsbedrag van de genomen maatregelen	Uit de markt herleide schadeposten a.g.v. functieverlies, die vervallen na geheel of gedeeltelijk functieherstel	1. Sociologisch-economisch onderzoek naar (relatieve) preferenties 2. Vaststelling door het beleid

opheffing van de schade moet derhalve worden gezien als een stuk nut van de maatregel. Onder het hoofd „uit de markt herleide schadeposten t.g.v. functieverlies, die vervallen na geheel of gedeeltelijk functieherstel” vallen posten als herstel van produktiviteit in de landbouw, industrie en dienstverlenende bedrijven en herstel van het „produktievermogen” van natuurlijke hulpbronnen. Zo kan bijv. een maatregel die de recreatieve functie van een milieucomponent herstelt tot herstel van de produktiviteit leiden. Voorts kan bijv. opheffing van waterverontreiniging leiden tot herstel van o.a. de produktiviteit van beroepsvisserij en akkerbouw. Een voorbeeld in de component lucht is het overbodig worden van maatregelen, zoals het aanbrengen van dubbele ramen, het innemen van slaaptabletten en het gebruik van koptelefoons door kinderen tijdens de lesuren op school enz., zodra de geluidshinder door vliegtoegen is opgeheven.

b. d.m.v. sociologisch-economisch onderzoek door preferenties. Methoden om door middel van enquêtes de — relatieve — preferenties van de mensen te achterhalen en daarmee bij benadering het offer in geld vast te stellen dat men over heeft voor — bijvoorbeeld — het functieherstel van een bepaalde milieucomponent, zijn deels ontwikkeld en deels nog in ontwikkeling. Deze methoden vormen ons inziens gedeeltelijk een wetenschappelijke basis voor beleidsbeslissingen. De uitkomsten van een dergelijke enquête bepalen in de theoretische opzet van dit onderzoek het gedeelte van de geldelijke offers van de nog te nemen maatregelen, waarmee rekening moet worden gehouden bij de voornoemde benadering van het begrip economische groei. Een volledige basis voor een beleidsbeslissing zal ons inziens door preferentie-onderzoek niet kunnen worden gegeven. Immers:

— behoeften zijn historisch en cultureel bepaald, terwijl vaak beslissingen moeten worden genomen voor komende generaties met onbekende preferenties en wellicht een ander cultuurpatroon,

— de informatie over de consequenties van het functieverlies zal veelal bij de geënquêteerden niet volledig zijn.

Uit voorgaande volgt dat het onderzoek eensdeels onmisbare informatie voor het beleid kan verschaffen en anderdeels de marge waarover beslissingen moeten worden genomen kan verkleinen. Een volledig substituuut zal echter niet kunnen worden gegeven.

Enkele uitgangspunten van het onderzoek

De raming is gebaseerd op o.a. de navolgende uitgangspunten. In de eerste plaats wordt er van uitgegaan dat de hierboven bedoelde goederen, waarop thans een nog nergens geregistreerd verlies wordt geleden, materieel zijn. Nadrukkelijk wordt niet uitgegaan van het in de onderhavige problematiek meestal gehanteerde begrip „immaterieel welzijn”. Strikt aansluitend bij de in de economische literatuur gebezigde begrippen houdt het onderzoek zich in de eerste plaats bezig met een raming in geld van de verwerving van schaarse goederen en in de tweede plaats met een schatting van de dringendheid van de preferenties voor die goederen. De voorkeur voor een goed alsmede de „beleving” ervan hebben te maken met het begrip welvaart. Ramingen van — relatieve — preferenties moeten worden gezien als het sluitstuk van dit onderzoek. Het staat nog niet vast of bedoelde ramingen door het CBS of door een ander instituut zullen worden uitgevoerd. In feite komen dergelijke ramingen neer op een — weten-

schappelijk — substituuut voor de hierboven gememoreerde afweging door het beleid tussen het nut van het terug te winnen omgevingsgoed en het bij het onderzoek geraamde offer in geld dat daarvoor moet worden gebracht.

Een tweede uitgangspunt is dat de economische waarde van een goed, dus ook van een omgevingsgoed, wordt ontleend aan de functies (gebruiksmogelijkheden) die het voor de mens heeft. Is er ook wat dit betreft geen absoluut verschil tussen een geproduceerd goed zoals bijv. een fles enerzijds en een goed als water anderzijds, er bestaat wel een gradueel verschil. Vrijwel alle goederen kunnen meerdere functies voor de mens vervullen, of anders gezegd, hebben verschillende toepassingsmogelijkheden. Een goed als water heeft echter over het algemeen meer functies dan een goed zoals een fles. Dat komt omdat laatstbedoelde goederen zijn geproduceerd ten behoeve van een bepaalde aanwending en eerstbedoelde goederen — veelal — niet. Dit graduele verschil vervalt overigens geheel of ten dele voor die onder het onderzoek vallende goederen, welke door mensenhanden zijn gemaakt. Bij het tot stand komen van het statistische systeem is gebleken dat het beste aanhakingspunt om de milieuverlechtering te meten is om deze te definiëren als het schaarser worden van oorspronkelijk aanwezige functies van het milieu.

Een derde uitgangspunt is dat door de toenemende belasting van het milieu (bevolkingsgroei, produktiegroei) er een zo groot beslag wordt gelegd op de verschillende functies van het milieu, dat deze in een onderlinge concurrentieverhouding zijn komen te staan. Of m.a.w. het beslag dat door een menselijke activiteit op een bepaalde functie wordt gelegd, gaat ten koste van een andere functie. De concurrentie van functies kan al dan niet gepaard gaan met een biologische, chemische of fysische verandering. In het ene geval (geen verandering) is er sprake van directe concurrentie tussen kwantiteiten van het milieugoed in zijn beschikbaarheid voor de onderscheiden functies. In het andere geval (wel een verandering) is het milieugoed gebruikt in zijn functie als stortplaats van afval in enigerlei vorm; dit specifieke gebruik beconcurrereert andere functies van het milieugoed als gevolg van de teweeggebrachte kwalitatieve verandering.

Methode van de raming

Bij de ramingen zal als volgt te werk worden gegaan. Het milieu wordt onderscheiden in de componenten lucht, water en bodem. Elk der drie onderscheiden media zal afzonderlijk worden behandeld. Dat lijkt opportuun vanwege de specifieke eigenschappen van het medium, de verschillende geaardheid van de in het medium optredende veranderingen en de verschillende soorten van activiteiten per medium die de milieuveranderingen veroorzaken. Zal de uitwerking per medium derhalve niet identiek zijn, wel zal, indien mogelijk, worden uitgegaan van eenzelfde stramen, dat zich als volgt laat omschrijven.

Begonnen wordt met een omschrijving van de functies, die een milieucomponent (medium) heeft. De onderscheiden functies worden in een tabel met twee identieke ingangen tegenover elkaar gezet, waarna wordt nagegaan waar het gebruik van een bepaalde functie van een milieucomponent leidt tot verminderde beschikbaarheid voor enigerlei gebruik van een andere functie. De verminderde beschikbaarheid van een functie kan het gevolg zijn van een vermindering van of de kwantiteit of de kwaliteit van de milieucomponent; een verminderde beschikbaarheid t.g.v. een kwalitatieve verandering vindt — zoals gezegd —

plaats bij gebruik van het milieugoed in zijn functie als stortplaats van afval in enigerlei vorm.

Uit deze eerste tabel worden twee sets tabellen afgesplitst. De eerste set bevat een uitwerking van de kwantitatieve concurrentie, de tweede set van de kwalitatieve concurrentie.

Bij de eerste set staan de functies direct met elkaar in concurrentie. Daaruit volgt onmiddellijk welke functieverliezen zich voordoen en door welke activiteiten de verliezen worden veroorzaakt. Vervolgens moet worden nagegaan door welke maatregelen de gevonden functieverliezen kunnen worden gecompenseerd en met welke geldsbedragen deze maatregelen gepaard gaan. Opgemerkt zij dat functieverlies als gevolg van kwantitatieve concurrentie in de huidige situatie in Nederland bij de componenten water en bodem naar alle waarschijnlijkheid niet zal kunnen worden geëlimineerd, tenzij door bijv. afnemering van de bevolking. Zowel bij water als bij bodem ontbreekt waarschijnlijk de kwantiteit — die hier de beperkende factor is — om bijv. door middel van planologische maatregelen functieverlies op te heffen.

Bij de tweede set tabellen is, zoals gezegd, sprake van functieverliezen t.g.v. kwalitatieve veranderingen. Hierdoor is er een „tussenstap”. Hier vindt eerst een omschrijving plaats van de — kwalitatieve — milieuveranderingen die worden veroorzaakt door de onderscheiden activiteiten. Daarbij worden de veranderingen gerubriceerd in biologische, chemische en fysische veranderingen. Vervolgens worden de gevonden veranderingen in een tabel met twee ingangen geplaatst tegenover de functies van de milieucomponent. De functieverliezen, welke optreden t.g.v. de veranderingen worden vervolgens opgespoord en omschreven. Waarna ten slotte weer plaatsvindt een omschrijving van de maatregelen, welke nodig zijn om het functieverlies te elimineren of te compenseren, alsmede een raming van de geldsbedragen die dit vergt. In het vorengaande is in grote trekken uiteengezet wat de doelstellingen van het onderzoek zijn, welke de voornaamste uitgangspunten zijn en volgens welke methode te werk zal worden gegaan.

Op de afdeling Leefmilieu van het CBS heeft voor de milieucomponent water inmiddels een beschrijvende uitwerking van de hierboven weergegeven systematiek plaatsgevonden in een op elkaar aansluitende reeks tabellen. Om hiervan enige indruk te geven zij tot slot nog het volgende vermeld.

Als functies (gebruiksmogelijkheden) van water zijn o.m. onderscheiden: drinkwater, koelwater, spoel- en transportwater, proceswater, agrarisch water, recreatief water, water in het natuurlijk milieu, vaarwater, water als element in het woonmilieu en water als stortplaats van afval. Zoals hierboven is uiteengezet zijn uit een eerste tabel, waarin de functies tegenover elkaar zijn geplaatst, twee sets tabellen afgesplitst.

In de eerste set zijn de gevallen van functieverlies t.g.v. kwantitatieve concurrentie opgespoord en omschreven, terwijl voorts summier is aangegeven welke uit de markt te herleiden schade het functieverlies tot gevolg heeft en welke maatregelen kunnen leiden tot herstel van de functie. In deze set tabellen zijn ruim 80 gevallen van functieverlies beschreven. Een enkel voorbeeld ter verduidelijking: het onttrekken van grote hoeveelheden zoet grondwater voor o.a. spoel- en transportwater leidt (o.m. in West-Nederland) tot een tekort aan drinkwater; daardoor moet worden overgeschakeld op oppervlaktewater, hetgeen met extra kosten gepaard gaat.

Mededelingen

Congres Mens en Milieu

Op 3 juni a.s. houdt het Koninklijk Instituut van Ingenieurs zijn jaarcongres, onderwerp: *mens en milieu, prioriteiten en keuze*.

Het congres wordt gehouden in de Grote Zaal van „De Doelen”, Schouwburgplein, Rotterdam, van 10 uur tot ca. 16.30 uur.

In de ochtendvergadering worden de volgende problemen behandeld:

- Wat is de omvang van milieuverontreiniging?
- Wat is de uitwerking van milieuverontreiniging?
- De toxicologie van de chemische milieuverontreiniging.
- Wat is er tegen te doen en wat kost dat?
- Wie stelt prioriteiten en wie kiest?

De middagvergadering wordt benut voor een forum-discussie.

Preadviezen worden de deelnemers toegezonden na ontvangst van het inschrijfgeld, dat f. 20 (leden) resp. f. 35 (niet-leden) bedraagt. Aanmelding en nadere inlichtingen bij: KIVI, afdeling Congressen, Prinsesgracht 23, 's-Gravenhage, tel. (070) 64 68 00, t. 26.

In de tweede set tabellen is er, zoals gezegd, een tussenstap. Allereerst zijn de veranderingen onderscheiden in biologische, chemische en fysische. Elk van deze agentia is vervolgens onderverdeeld in typen. Zo vallen onder chemische agentia o.m. organisch afbreekbaar, organisch persistent, olie, anorganisch giftig, anorganisch reducerend, verzilting, zuurgraadverandering en eutrofiëring. In één van de tabellen is nagegaan welk van de op een bepaalde manier gerubriceerde activiteiten leidt tot een bepaald type van milieuverandering. In de hierop volgende tabel zijn de typen van verandering geplaatst tegenover de onderscheiden functies van het water. In de velden van laatstgenoemde tabel zijn de functieverliezen opgespoord, die het gevolg zijn van de door menselijke activiteiten veroorzaakte veranderingen in de milieucomponent water. De hier gevonden ruim 160 functieverliezen zijn vervolgens kort omschreven, waarbij tevens summier werd aangegeven welke uit de markt te herleiden schade als gevolg van het verlies van een functie optreedt en welke maatregelen zijn vereist voor functieherstel. Daarnaast is nog een analoog verloopende beschrijving gegeven van een vijftiental functieverliezen, welke worden veroorzaakt door het gelijktijdig voorkomen van twee typen van milieuveranderingen. Een enkel voorbeeld van functieverlies t.g.v. kwalitatieve concurrentie: eutrofiëring (bijv. t.g.v. fosfaten van wasmiddelen) leidt tot algenbloei, welke hinderlijk en ook gevaarlijk kan zijn voor het zwemmen, daar blauwalgen giftig zijn; dit kan enerzijds worden gecompenseerd door de aanleg van kunstbaden en anderzijds worden geëlimineerd door tertiaire zuivering (verwijdering van zouten) van het effluent.

Getracht zal worden om per functie een aantal bedragen te ramen die nodig zijn voor een bepaalde mate van functieherstel; bij elke mate van functieherstel zal zo mogelijk een beschrijving worden gegeven van bijv. de medische, biologische en recreatieve consequenties. Op deze wijze lijkt het beleid een zo volledig mogelijke informatie te zullen krijgen over het nut en de offers van te nemen maatregelen.

R. Huetting

Nogmaals: de besloten vennootschap

MR. W.C. TREURNIET

De redactie van *ESB* is zo vriendelijk mij gastvrijheid te verlenen voor een reactie op de beschouwingen van Prof. Drs. J. Brands (*ESB*, 10 februari 1971, blz. 127-129) over het aanhangig wetsontwerp betreffende de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (zitting 1969-1970, no. 10689). Met deze vennootschap schaart Nederland zich — zij het, zoals Brands opmerkt, daartoe gedwongen door de Eerste Richtlijn — in de rij der andere EEG-staten, die sinds lang naast de NV een afzonderlijke rechtsvorm kennen, de „Vennootschap met beperkte aansprakelijkheid” (GmbH, Sarl, Srl, PVBA).

Wat wij tot dusverre de besloten vennootschap noemen, was niet een afzonderlijke rechtsfiguur, maar de NV in een bepaalde situatie, beheerst door dezelfde rechtsregels als haar tegenpool, de „open NV”. Wanneer Brands kort en duidelijk het beeld schetst van de ons vertrouwde besloten NV is het dan ook duidelijk, dat hij zijn bouwstof niet zoekt in de wet, maar in het feitelijke (mag ik zeggen economische?) vlak. Hij geeft toe dat men zal beginnen de overdracht der aandelen te beperken (blokkade), maar het zwaartepunt ligt volgens hem toch in de beperkte financiële mogelijkheden van de vennootschap; zij kan voor het verkrijgen van middelen geen beroep doen op de (openbare) kapitaalmarkt. De blokkade zou men kunnen missen, zodra dit laatste wel mogelijk is.

Hierbij past een vraagteken. Er kunnen tal van redenen zijn om de vennootschap niettemin gesloten te houden. Hoe dit zij, de schrijver meent dat onze wetgever er verkeerd aan zou doen — zoals in het wetsontwerp wordt voorgesteld — de gedwongen blokkade tot voornaamste kenmerk van de toekomstige besloten vennootschap te maken. Brands staat hiermede niet alleen. Juristen van naam zijn dezelfde mening toegedaan. Hij had ook kunnen wijzen op de Duitse wetgeving, volgens welke de Geschäftsanteile in de GmbH, zo de statuten geen andere regeling bevatten, vrij overdraagbaar zijn. Hetzelfde geldt voor de Italiaanse Srl.

Alvorens tot een conclusie te komen zou ik de vraag, waarom wij tot de BV-vorm overgaan, nog eens aan de orde willen stellen. Dat Brussel er ons toe zou dwingen is, letterlijk genomen, niet juist. Wat toch is het geval? Uitgangspunt is de Eerste Richtlijn, die de lid-staten beveelt hun nationale wetgeving in overeenstemming te brengen met bepaalde in de Richtlijn neergelegde beginselen. Zij heeft betrekking zowel op

de naamloze vennootschap (AG, SA, enz.) als de vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (GmbH, Sarl enz.), op één belangrijke uitzondering na: de plicht om de jaarrekening te publiceren. Die zal slechts gelden voor de NV. Voor de andere vennootschappen (GmbH enz.), schept de Richtlijn geen publicatieplicht, zulks in afwachting van een nadere Richtlijn op dit punt. Daarbij is de verwachting, dat men met de omvang van die publicatieplicht minder ver zal gaan dan t.a.v. de NV.

Het is duidelijk dat Nederland met deze opzet in een moeilijk parket zou geraken. Immers wat men hier een „besloten vennootschap” noemt is een NV en dus volgens de Richtlijn onderworpen aan een vergaande publicatieplicht. Om ons land tegemoet te komen werd in de Richtlijn een bepaling opgenomen dat de Nederlandse „besloten naamloze vennootschap” op één lijn wordt gesteld — althans voor de Eerste Richtlijn — met de GmbH enz. Tweede moeilijkheid: ons land kende juridisch geen besloten NV. Geen nood; de Richtlijn zelf ging bepalen wat naar Nederlands recht een besloten NV zou zijn! Een wonderlijke en voor Nederland onaannemelijke inmenging in de Nederlandse rechtssfeer, waarbij nog kwam dat de omschrijving in de Richtlijn van de Nederlandse besloten NV voor ons onaanvaardbaar was.

Dit nu heeft er toe geleid, dat onze Regering het initiatief heeft genomen tot het scheppen van een „eigen” besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, in de trant van de meergenoemde buitenlandse rechtsfiguren. Daaraan werd vastgekoppeld de mogelijkheid om bestaande (besloten) NV's om te zetten in BV's nieuwe stijl. Niet alleen voor de toepassing van de Eerste Richtlijn is dit van belang¹. Verwacht mag worden dat de vele richtlijnen, die nog zullen volgen (jaarrekening, kapitaalbescherming, fusie, concurrentrecht, enz.), onderscheid zullen maken tussen NV's en — wat ik korthedshalve maar zal noemen — BV's en dat laatstgenoemde vennootschappen minder streng — en naar ik hoop minder perfectionistisch — zullen

¹ Ik laat onbesproken de vraag of haalbaar is, dat de BV in het geheel niet onder de Eerste Richtlijn valt: zij is immers geen NV, noch een besloten NV en zij wordt in het rijtje der vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid (uiteeraard!) niet genoemd.

worden aangepakt dan de NV's. Ook in ons land moet men daarvan kunnen profiteren.

Het is een duidelijke zaak, dat het naast elkaar bestaan van de NV en de BV op meer moet berusten dan op een woordenspel. Zo moet het bijvoorbeeld niet mogelijk zijn een bestaande NV in een BV om te zetten louter door in de naam der vennootschap de letters „NV” te vervangen door „BV”. Hoe verwant aan elkaar de beide rechtsvormen ook mogen zijn — zó verwant bijv. dat omzetting van een NV in een BV en omgekeerd geen overgang van vermogen ten gevolge heeft; de rechtspersoon blijft dezelfde — de „inrichting” van beide vennootschappen moet wezenlijk verschillen. De wetgevingen van onze EEG-partners vertonen op dit punt een scala van mogelijkheden: aandeelhouders slechts natuurlijke personen, maximum aantal aandeelhouders, verbod van verhandelbare aandelebewijzen, beperking van de overdraagbaarheid der aandelen, vorm van de overdracht, inrichting van het bestuur, enz.

Onze wetgever nu wil het hoofdzakelijk zoeken in een beperking van de overdraagbaarheid der aandelen. Brands is het daarmee niet eens, maar geeft hij zelf niet toe dat het gebruikelijk is bij de besloten NV, zoals wij die sinds jaren kennen, „stringente bepalingen voor de overdracht van aandelen” in de statuten op te nemen? Hem kan worden toegegeven, dat er een ogenblik kan komen, dat die blokkade overbodig, misschien zelfs hinderlijk wordt. In ons komend recht is er echter een eenvoudig middel om de blokkade kwijt te raken: men schakelt over van BV naar NV.

Een ander bezwaar van Brands is het verbod om aandelebewijzen uit te geven. Ook hier weer geldt, dat de zgn. registraandelen in ons land niet onbekend zijn, integendeel meer en meer voorkomen. Het bezwaar van de aandelebewijzen op naam is (de praktijkjurist weet het al te goed) dat leken-aandelehouders hun stukken aanzien voor waardepapieren, hetgeen, bij niet inachtneming van art. 39aK., menige nietige overdracht ten gevolge heeft. Anders dan Brands blijkbaar veronderstelt kan men registraandelen — tenzij de statuten het verbieden — wél verpanden en wel door een kennisgeving aan de vennootschap (art. 1199 BW).

Ik ben het volkomen eens met Brands dat de certificering van aandelen in besloten vennootschappen een nuttige zaak, ja in bepaalde situaties volstrekt geboden kan zijn. Ook in de toekomst zal echter certificering — dan van registraandelen — mogelijk blijven, zij het dat geen toondercertificaten mogen worden uitgegeven (wel registercertificaten en certificaatbewijzen op naam).

Het was het goed recht van Brands de aandelen-blokkade als wezenskenmerk van de BV te verwerpen. Hij verzuimt echter er iets voor in de plaats te stellen. Wanneer ik de strekking van zijn betoog heb begrepen zou dat kunnen zijn een verbod om openbaar aandelen te emitteren of een obligatielening uit te schrijven. Maar krijgt daardoor de BV een eigen gezicht? Een beroep op de Franse wetgeving, die aan de Sarl het uitschrijven van obligatieleningen verbiedt, gaat niet op, omdat juist die wetgeving de BV ook op tal van andere punten aan banden legt (aantal aandeelhouders, blokkade, enz.).

Mr. W. C. Treurniet

Naschrift

Het heeft mij uit de aard van de zaak veel genoeg gedaan dat Mr. W. C. Treurniet, lid van de Commissie Vennootschapsrecht (Commissie-Van der Grinten) heeft gereageerd op mijn bijdrage over de besloten vennootschap.

De besloten NV heeft haar nut in de economie van ons land voldoende bewezen. Moeilijkheden zijn er vrijwel alleen geweest op fiscaal terrein: ontkenning van het bestaan der NV's, die in feite door één persoon, niet door twee of meer personen, in het leven waren geroepen. Het liefst zou ik zien, dat het kenmerkende van de BV zou kunnen worden gevonden in een speciale fiscale regeling voor deze groep die reservering voor bedrijfsdoeleinden op ruimere schaal dan thans mogelijk zou maken. Of dit in juridisch opzicht een bevredigende oplossing voor het eigen karakter der BV zou kunnen opleveren kan ik niet beoordelen. Een dergelijke steun voor het opkomend bedrijfsleven is van de kant van de fiscus niet te verwachten.

In elk geval dient men te streven naar de grootst mogelijke eenvoud en naar de laagst mogelijke kosten. Deze materie is toch al zo ingewikkeld, dat de gewone zakenman bij de wijzigingen die gaan komen noodzaak zal zijn adviseurs te hulp te roepen: accountants, belasting-consulenten, juristen, notarissen. Onderschat de kosten niet. De beoefenaren van de vrije beroepen zijn misdeeld ten aanzien van de mogelijkheden zich van een redelijke ouderdoms- en gezinsvoorziening te verzekeren. Zij dienen zich bij de vaststelling van hun tarieven terdege af te vragen hoeveel er na belasting overblijft. Onvermijdelijk verschuift een deel van de progressie van de inkomstenbelasting naar de in rekening te brengen kosten.

Inderdaad zoek ik mijn benadering in het feitelijke, in het economische, of beter: in het bedrijfseconomische vlak. Als het gaat om juridische geschilpunten strijk ik onmiddellijk tegenover de heer Treurniet de vlag.

NV en BV zijn verwant. De „inrichting” moet verschillen

Het is voor een niet-ingewijde moeilijk te beoordelen in hoeverre dit met het oog op „Brussel” van betekenis is. Bij het raadplegen van de *Proeve van een 'Uitschreven' tekst voor Boek 2 Nieuw BW*, nr. 16 komt men niet onder de indruk van het verschil in „inrichting”. Bij Afd. 5 A, „De Raad van Commissarissen bij de grote besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid” moet men zich wel afvragen, waarom het advies van Prof. Mr. P. Sanders (*ESB*, 5 augustus 1970, blz. 739) niet is gevolgd:

„Beter dan dit (boven de vermogensgrens verplichte commissarissen, enz., Br.) in de BV in te bouwen en dus, net als bij de NV twee soorten BV's te creëren, lijkt mij de oplossing om in die gevallen de NV-vorm verplicht te stellen”.

Het verschil in „inrichting” bij de „grote” BV en de NV lijkt dan nog enkel in de publikatievoorschriften te schuilen.

Blokkeringsclausules

Bij besloten vennootschappen is het regel in de statuten bepalingen op te nemen ten aanzien van de overdracht van aandelen. Dat heeft altijd goed gewerkt en daarmee

moet men ook kunnen doorgaan. Ik zie nog steeds niet in dat bij een wettelijk voorschrift dat in de statuten bepalingen dienaangaande moeten worden opgenomen een geheel nieuwe rechtsfiguur ontstaat.

De heer Rietkerk heeft aan de minister gevraagd (vergadering, 23 februari 1971) welk ander belang dan een theoretisch-wetstechnisch met de blokkaderegeling was gediend. De minister betoogde (24 februari 1971) dat er toch wel iets meer is dan een wetstechnische reden: „De blokkaderegeling dient om de besloten vennootschap haar eigen gezicht te geven. De heer Van den Bergh stelde de vraag: „Bent u van plan in het toekomstige NV-recht de blokkering voor NV's te verbieden? Wanneer dit een zo typisch kenmerk van een BV is, kan men dit verwachten”. De minister deelde mede, dat dit een van de onderwerpen is, die bij de Commissie-Vennootschapsrecht in studie zijn: „Wie ben ik, dat ik op het oordeel van deze knappe mensen vooruit zou willen lopen? Zonder hun advies zou ik deze vraag nog niet willen beantwoorden”.

Ik mag dan wel volstaan met nog te vermelden, dat de Koninklijke Broederschap van Notarissen het voor-nemen heeft modellen voor een blokkeringsregeling uit te geven, welke modellen vóór de uitgave door het departement zullen worden bezien, zodat het gebruik daarvan de behandeling van verzoeken tot omzetting van NV in BV zeer zal kunnen vereenvoudigen.

Geen aandeelbewijzen

Het systeem van register-aandelen komt in ons land veelvuldig voor bij besloten NV's en ook wel bij grote aandelenpakketten in vaste handen. De heer Rietkerk (vergadering, 23 februari 1971) vroeg waarom geen aandeelbewijzen mogen worden uitgereikt: „Ik meen dat er bijvoorbeeld bij in-pand-geving echt wel behoefte is aan aandeelbewijzen”. De minister (24 februari 1971): „De geachte afgevaardigde heeft ook het in-pand-geven van registraandelen ter sprake gebracht. Dat is inderdaad ook niet zonder problemen. De kwestie en in het algemeen de vraag, hoe zakelijke rechten op registraandelen moeten worden gevestigd is in studie bij de Commissie-vennootschapsrecht. Ook daarop wil ik liever niet vooruitlopen. Het is een moeilijke zaak”.

Ik meen ergens te hebben gelezen, dat de minister van Economische Zaken bij de financiële regelingen met de besloten NV „Verolme” de aandelen in onderpand wenste te ontvangen.

Certificering van aandelen

De minister bevestigde ter vergadering op 24 februari 1971 dat certificaten op naam zijn toegelaten. Gezien de grote betekenis voor het beheer van BV's is deze mededeling verheugend.

Wezenskenmerk van de BV

Ik moet zeggen dat ik geen behoefte heb aan een echt wezenskenmerk voor de BV, als er maar een rechtsgeldige rechtspersoon is met goedgekeurde statuten. Uit de hele gang van zaken blijkt, dat het nu gaat om het ontgaan van de voorschriften voor publikatie volgens de Wet op de Jaarrekening. Als het juridisch of wetstechnisch beslist noodzakelijk is, of wel van praktisch belang met het oog op verdere plannen van „Brussel”,

om bepaalde formuleringen in de statuten op te nemen, dan dient dat te geschieden. Als er in de wet geen bepalingen met betrekking tot de blokkering van aandelen zouden worden opgenomen, dan kwamen er even zo goed blokkeringsbepalingen in de statuten van de besloten vennootschappen.

Men dient bij de voorbereiding van het plan een NV om te zetten in een BV wel te bedenken, dat er nog wel „Richtlijnen” uit „Brussel” kunnen komen, omdat o.a. de wettelijke voorschriften in de EEG-landen zeer sterk uiteenlopen. Misschien zou het wel verstandig kunnen zijn niet te veel haast te maken.

„Groot” is te klein

Misschien mag ik me nog een enkele opmerking veroorloven, geheel los van de reactie van Mr. Treurniet.

Het viel mij, bij eerste lezing wel mee dat voor de BV een maximum kapitaal of een maximum aantal arbeiders niet als criterium zal gelden. De groeiende BV echter gaat plotseling een soort „GROTE NAAM-LOZE VENNOOTSCHAP”, WvK 52 h/n, worden, maar met anders genummerde wetsartikelen en met beperkte publikatieplicht. Verplicht: commissarissen met de bekende bijzondere bevoegdheden. Prof. Sanders zegt dan: maak er maar een echte NV van.

Men mag hier m.i. nog wel eens goed over nadenken. De Memorie van Antwoord, dd. 28 december 1970, is een boeiend stuk, een fraaie inleiding tot de bedrijfs-economie. Echter is te veel alleen gedacht aan werkelijk grote open vennootschappen, waarbij de aandeelhouders geen of nauwelijks een rol spelen. De zgn. aandeelhouders zijn bijv. houders van al of niet royeerbare certificaten, of van aandelen Gemeenschappelijk Bezit van Aandelen. Directie en commissarissen beslissen in vrijwel elk opzicht. Voor kritiek zorgt, zo nodig, de financiële pers. De kapitaalverschaffers zijn willekeurige buitenstaanders, een dagelijks wisselende groep. Hier past de structuurwijziging niet zo slecht.

Vele van onze zgn. open vennootschappen zijn nog niet ver boven de besloten fase uit. Grote pakketten zitten vanouds in vaste handen. De notering op de beurs heeft betekenis voor de vermogensbelasting en nog meer voor de successiebelasting, om te ontkomen aan berekende koersen. Aandeelhouders spelen daar nog steeds een belangrijke rol. Hier schenkt de Memorie van Antwoord geen aandacht aan.

Hoe zit dit nu bij de BV? Twee broers hebben een flinke zaak opgebouwd: f. 12 mln. vermogen, ieder de helft van de aandelen; 135 werknemers. De twee aandeelhouders zijn ook de twee directeurs. Zullen zij nu de benoeming en het ontslag van directeurs gewillig overlaten aan de Raad van Commissarissen? Ook de vaststelling van de jaarcijfers? Of zullen zij hun bloeiend bedrijf aan een of ander concern overdoen en in Brasschaat gaan wonen (of misschien bij „Heintje” in Moresnet)? Men mag gerust een beetje rekening houden met de menselijke natuur. En niet te gauw onderne-mende lieden laten gaan.

Afgezien van enkele principiële vragen zou het goed zijn om te overwegen of de grens niet beduidend hoger zou moeten worden gelegd. In het Voorlopig Verslag, nr. 6, wordt ten aanzien van de zgn. „Groszunter-nahmen” vermeld: DM 125 mln. balanstotaal, 250 mln. omzet, 5.000 werknemers.

Prof. Drs. J. Brands

Ingezonden

Wat is belastingdruk?

Gealarmeerd door krantenkopjes als „Nederlandse belastingdruk op de elfde plaats in de ranglijst van landen”, heb ik *ESB* opengeslagen in de hoop hier de journalistieke interpretatie van gegeden cijfers te kunnen begrijpen. Het artikel van de heer R. de Boer (in *ESB* van 24 februari 1971, blz. 169-170) bevestigde echter de krantenberichten. Ook ik behoor tot de economen die meenden dat Nederland erg hoog genoteerd staat. Een zekere koppigheid gaf me in te proberen toch mijn gelijk te vinden en dus probeerde ik andere combinaties te maken, die ik achteraf wel zou motiveren. Het is me gelukt en dus ben ik weer tevreden met de wantoestanden in ons landje: Nederland staat toch nummer 1, gevolgd door Zweden, Noorwegen, West-Duitsland (zie bijgaand staatje, gebaseerd op de gegevens van de heer De Boer).

Nu nog even de motivering. Het mag bekend worden verondersteld dat in Zweden de sociale voorzieningen niet gering zijn. Toch komt Zweden niet

zijn premies hiervoor pas op de achtste plaats. De oorzaak hiervan is dat verschillende van deze premies in de directe belastingen verdisconteerd zijn, waarmee Zweden royaal de eerste plaats inneemt. Het ligt daarom voor de hand de sociale premies en de directe belastingen te combineren en deze samen tegenover de indirecte belastingen te stellen (heb ik niet ooit geleerd dat door deze onderscheiding het verschil tussen ontwikkelde en minder ontwikkelde landen kan worden gemaakt: ontwikkelde landen hoge directe belastingen, de andere hoge indirecte belastingen?). Dit nu heb ik gedaan in beide staatjes met daarbij de rangorde in 1950 tussen haakjes.

Dit verhaal doet overigens niets af

aan het betoog van de heer De Boer, nl. dat de stijging van de totale druk gezocht moet worden in het sterke accres van de sociale premies.

Drs. G. C. van Almelo

Druk der indirecte belastingen in 1968 in procenten van het nationale inkomen (volgorde 1950 tussen haakjes)

1. Ierland	20,1 (3)
2. Oostenrijk	18,5 (9)
3. Denemarken	17,9 (13)
4. Frankrijk	17,8 (1)
5. Engeland	17,6 (2)
6. Noorwegen	17,4 (4)
7. Canada	16,9 (8)
8. Finland	16,6 (5)
9. West-Duitsland	15,4 (6)
10. België	14,7 (11)
11. Zweden	13,9 (15)
12. Italië	13,7 (10)
13. Nederland	12,3 (7)
14. Verenigde Staten	10,1 (14)
15. Japan	8,6 (12)
16. Zwitserland	7,2 (16)

Druk der directe belastingen plus sociale premies in 1968 in procenten van het nationale inkomen (volgorde 1950 tussen haakjes)

	Totaal	Directe belastingen	Sociale premie
1. Nederland	29,1 (1)	14,4	14,7
2. Zweden	28,4 (11)	20,2	8,2
3. Noorwegen	26,4 (7)	15,8	10,6
4. West-Duitsland	23,8 (3)	11,9	11,9
5. Frankrijk	23,7 (5)	7,4	16,3
6. Verenigde Staten	23,1 (5)	17,2	5,9
7. Oostenrijk	22,7 (2)	13,5	9,2
8. België	21,8 (10)	11,3	10,5
9. Finland	20,2 (9)	15,4	4,8
10. Denemarken	19,9 (14)	17,8	2,1
11. Engeland	19,7 (4)	14,2	5,5
12. Italië	19,5 (15)	7,4	12,1
13. Canada	18,0 (12)	14,2	3,8
14. Zwitserland	15,6 (9)	10,6	5,0
15. Japan	13,2 (12)	9,1	4,1
16. Ierland	10,2 (16)	7,9	2,3

INTER-AMERICAN DEVELOPMENT BANK

Hoofdkantoor te Washington, D.C.

UITGIFTE van

f 36.000.000,— 15-jarige Obligaties

8 pct. NEDERLANDSE GULDENSLENIING 1971 per 1977/1986

in stukken van nominaal f 1000,— aan toonder.

De koers van uitgifte zal uiterlijk op woensdag 14 april 1971 per advertentie in de Officiële Prijscourant worden bekendgemaakt.

Ondergetekenden berichten dat zij de inschrijving op bovengenoemde obligaties, op de voorwaarden van het prospectus d.d. 6 april 1971, openstellen op

vrijdag 16 april 1971,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 3 uur

bij hun kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage.

Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij de kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

Amsterdam, 6 april 1971.

ALGEMENE BANK NEDERLAND N.V.
AMSTERDAM-ROTTERDAM BANK N.V.
BANK MEES & HOPE NV
HOLLANDSCHE BANK-UNIE N.V.
PIERSON, HELDRING & PIERSON
BANQUE DE PARIS ET DES PAYS-BAS N.V.

Mededelingen

Cursus „Corporate strategy, planning for growth”

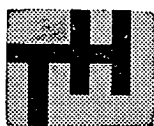
De Kring van Amsterdamse Economen belegt van 17 t/m 19 mei a.s.

een driedaagse cursus *Corporate strategy, planning for growth*. De organisatie geschiedt in samenwerking met het bureau Krekel, Van der Woerd, Wouterse, management consultants te Rotterdam.

De cursus zal worden gegeven in Huis ter Duin te Noordwijk; de kosten bedragen f. 775, exclusief verblijfskosten. Logies en volledig pen-

sion in Huis ter Duin bedraagt f. 60 per dag. Storting van deelnamekosten ad f. 775 dient te geschieden op postgirorekening 359692 ten name van de penningmeester van de Kring van Amsterdamse Economen te Bussum.

Aanmelden en nadere inlichtingen bij mevrouw Drs. M. Vroom-Mos, Keucheniuslaan 13, Amstelveen.

Technische Hogeschool Delft

Bij de hoofdsectie Industriële vormgeving van de afdeling der Bouwkunde kan worden geplaatst een jonge

ECONOOM of SOCIOLOOG

die in een team met docent en assistenten voor psychologisch markt- en produktonderzoek een bijdrage moet leveren in de ontwikkeling van het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek op het gebied van mens-produkt-relaties.

De gedachten gaan uit naar iemand met belangstelling voor en kennis van marketing van in massa vervaardigde duurzame consumptiegoederen, met enige ervaring in marktonderzoek en kennis van de daaraan verbonden documentatie. Een deel van de taak zal bestaan uit het bemiddelen bij praktijkstages en het zelfstandig of in samenwerking met anderen verrichten van onderzoek.

De studie der industriële vormgeving is een nog jonge studierichting met een eigen studieprogramma en een eigen ingenieursdiploma. In dit studieprogramma neemt de kritische analyse van de behoeften aan duurzame massa-artikelen een belangrijke plaats in, evenals het onderzoek van de dagelijkse omgang met en de functie van het massaproduct.

Aanstelling zal geschieden in het rangenstelsel der wetenschappelijke medewerkers. Salarisering volgens Rijksregeling. A.O.W.-premie komt voor rekening van de Technische Hogeschool. Directe opnemning in het welvaartsvast pensioenfonds.

Nadere inlichtingen kunnen worden ingewonnen bij de voorzitter van de hoofdsectie Industriële vormgeving van de afdeling der Bouwkunde, prof. ir. B. B. Schierbeek, Oude Delft 39a, Delft, telefoon (01730) 2 58 70, toestel 34.

Schriftelijke sollicitaties te richten aan het Hoofd van de Centrale Personeelsdienst, Julianalaan 134, Delft, onder vermelding van nr. C 7111/0936 in de rechterbovenhoek van de brief.

Bijbenen en bijblijven.

E.-S.B. maakt het mogelijk

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

ECONOMISCH INSTITUUT

De staf van de sectie micro-economie verzorgt het onderwijs in de bedrijfseconomie en in de prijs- en inkomensvorming voor kandidaats- en doctoraalstudenten bij de Faculteit der Rechtsgeleerdheid.

In samenwerking met studenten worden hierbij sinds enige jaren nieuwe vormen van onderwijs ontwikkeld en toegepast.

Voor het komende cursusjaar bestaat nog de behoefte aan assistentie bij het werkgroepenonderwijs en bij het in de sectie te verrichten onderzoek.

Gedacht wordt aan een

ECONOOM of ECONOMISCH onderlegd JURIST

met goede contactuele en didactische eigenschappen.

Aanstelling: half time of full time (in nader overleg).

Indiensttreding: per 1 juni of zo spoedig mogelijk daarna.

Inlichtingen kunnen belangstellenden (eventueel ook pas afgestudeerden) inwinnen bij C. Vermeulen, telefoon (030) 2 06 47.

Sollicitaties zijn te richten aan prof. dr. R. Slot, Economisch Instituut, Boothstraat 1c te Utrecht.

BANQUE DE PARIS

zoekt enige

JONGE DYNAMISCHE ECONOMEN EN JURISTEN ter opleiding

De opleiding is bedoeld voor een algemene carrière in de bank, waarin later een verantwoordelijke en eventueel leidende functie kan worden bekleed.

Ons snel groeiend bedrijf geeft er de voorkeur aan om de vele functies die in de komende jaren vacant zullen zijn, zoveel mogelijk te bezetten met medewerkers uit het eigen bedrijf.

Het internationale karakter van de bank brengt de mogelijkheid mede van tijdelijke tewerkstelling bij de buitenlandse kantoren.

Gegadigden wordt verzocht - bij voorkeur schriftelijk - in verbinding te stellen met het hoofd personeelszaken van de

BANQUE DE PARIS ET DES PAYS-BAS N.V.

Herengracht 539-541, Amsterdam-C.

PAPIERVERWERKEND BEDRIJF TE DEN HAAG

zoekt samenwerking op free lance basis met een

bedrijfseconoom

Een praktisch ingestelde gesprekspartner, die over goede ervaring beschikt in de geschetste richting, wordt verzocht zijn motivering schriftelijk kenbaar te maken via Reclame-, Advies- en Advert.bur. „Die Haghe“ N.V., Postbus 354, Den Haag onder no. 85605.

Er bestaat behoefte aan adviezen inzake het indiceren en analyseren van informatie uit het bedrijf, alsmede van de marketing/verkoop teneinde inzicht te verkrijgen in de keuze van de juiste bedrijfsmiddelen en te komen tot:

- budgettering en planning van investeringen op korte en lange termijn;
- een juiste organisatievorm;
- visualisering van de rentabiliteit;
- een efficiënt gebruik van bedrijfsruimte en equipment, mede opdat indicaties aan de verkoop kunnen worden gegeven opdrachten te werven in een zodanige grootte, dat het orderpakket in continuïteit een optimaal rendement oplevert;
- het entameren en invoeren van efficiency bevorderende maatregelen in het algemeen.

Gedacht wordt aan een academicus van ca. 35 jaar, die in onze omgeving reeds een functie als zodanig vervult, doch aanvullende werkzaamheden ambieert.

Dr. J. N. F. BAKKER

HET ECONOMISCH BELEID OP MIDDEL- LANGE TERMIJN IN WEST-EUROPA

Een terreinverkenning

1970, 319 pag., ing. f 38,— ISBN 90.207.0242.4

Een schets van de problemen samenhangend met de economische ontwikkeling in West-Europa op middellange termijn, met onder meer de huidige vormgeving van het beleid in de E.E.G.-landen en Engeland en de voorwaarden voor een volwaardige economische unie. Velen hebben in het tot stand brengen van een samenhang in de economische politiek op langere termijn een zeker belang zoals bijvoorbeeld het bedrijfsleven, de overheid, (supra-)nationale instellingen, enz.

Dr. C. J. RIJNVOS

ECONOMISCHE ORDE EN EUROPESE MONETAIRE INTEGRATIE

1970, 174 pag., ing. f 20,50 ISBN 90.207.0013.8

Dr. H. O. C. R. RUDING

NAAR EEN GEÏNTEGREERDE EUROPESE KAPITAALMARKT ?

1969, 510 pag., geb. f 52,— ISBN 90.207.0150.9

Dr. J. Th. ADOLFSE

DE WESTEUROPESE NATIONALE INVESTERINGSBANKEN VOOR BUITEN- LANDSE ONTWIKKELINGSFINANCIERING

(Publikatie van het Nederlands Instituut voor het Bank- en Effectenbedrijf nr. 5)

1970, 271 pag., ing. f 30,—, voor N.I.B.E.-leden f 24,—
ISBN 90.207.0018.9

Dr. R. L. HAAN

SPECIAL DRAWING RIGHTS AND DEVELOPMENT

An inquiry into the monetary aspects of a link between special drawing rights and development finance

(Publikatie van het Nederlands Instituut voor het Bank- en Effectenbedrijf nr. 8)

1971, 184 pag., ing. f 29,50, voor N.I.B.E.-leden f 24,—
ISBN 90.207.0258.0

The author states that a full and organic link of S.D.R. creation to the financing of institutions of multilateral development assistance can and should be made fully on the basis of arguments pertaining to the management of the international monetary system itself.

Dr. P. KORTEWEG

DE MONETAIRE SECTOR, HET AANBOD VAN GELD EN DE INSTRUMENTEN VAN DE MONETAIRE POLITIEK

(Publikatie van het Nederlands Instituut voor het Bank- en Effectenbedrijf nr. 9)

1971, 242 pag., ing. ca. f 45,—
voor N.I.B.E.-leden ca. f 38,— ISBN 90.207.0268.8

In deze studie staat de analyse van de relaties tussen de instrumenten en de intermediaire variabelen van de monetaire politiek centraal. Voor de bruikbaarheid van de monetaire politiek bij de beïnvloeding van het nationaal inkomen en het prijsniveau zijn de aanwezigheid, de kennis en de stabiliteit van deze relaties noodzakelijke voorwaarden.

Dr. JAC. KOOLSCHIJN

DE TECHNISCHE ONTWIKKELING IN DE THEORIE VAN HARROD EN JOAN ROBINSON

1970, 118 pag. + 103 pag., ing. f 27,50
ISBN 90.207.0256.4

Na een analyse van de theorieën van Harrod en Joan Robinson volgt een onderlinge vergelijking van de betekenissen, die de technische ontwikkeling in deze theorieën heeft. In de slot-beschouwing wordt nagegaan, op welke wijze een betere inpassing van de technische ontwikkeling zou kunnen plaatsvinden.

H.E. Stenfort Kroese N.V. - Leiden
Verkrijgbaar bij de boekhandel

PROVINCIE UTRECHT PROVINCIALE PLANOLOGISCHE DIENST

Bij de **SECTOR ONDERZOEK** van de provinciale planologische dienst bestaat een vacature voor een

ECONOOM

Tot zijn taak behoort :

- het verrichten van onderzoek naar de planologische aspecten van werkgelegenheid en bedrijfsontwikkeling in het kader van streekplanstudies e.d.;
- het toetsen van gemeentelijke plannen wat betreft sociaal-economische ontwikkelingen.

De gedachten gaan uit naar een (pas) afgestudeerd econoom met belangstelling voor planologie, bij voorkeur blijkend uit een nevenstudie in deze richting. Een psychologisch onderzoek behoort tot de selectieprocedure.

Salaris, afhankelijk van ervaring in de rang van planoloog (A) tot f 2602,— per maand.

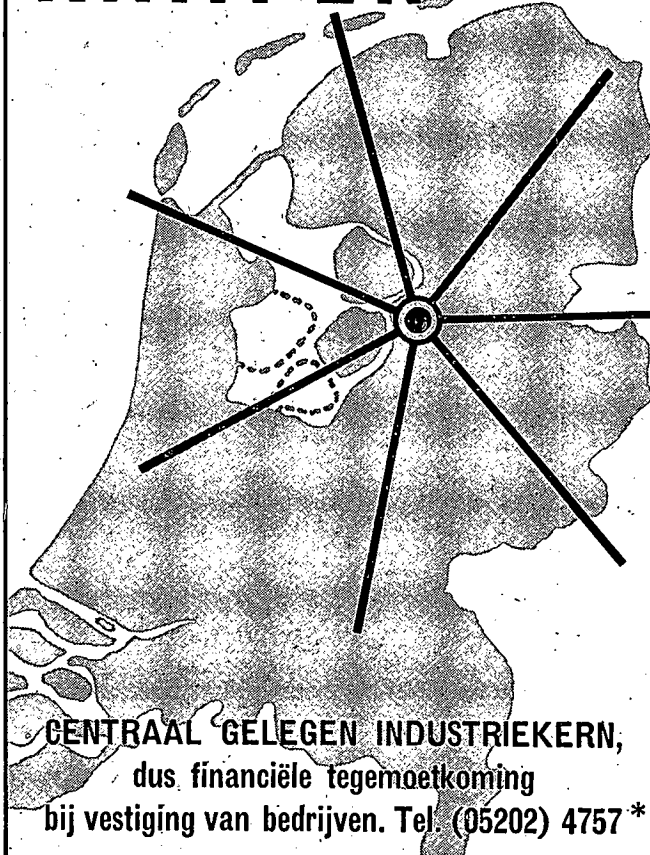
Gunstige secundaire arbeidsvoorwaarden, w.o. :
6% vakantietoelage, interprovinciale ziektekostenregeling, verplaatsingskostenregeling, enz.

De premie A.O.W./A.W.W. komt voor rekening van de provincie.

Belangstellenden worden verzocht hun sollicitaties onder nr. 71/p.p.d./3956 binnen 14 dagen in te zenden aan de directeur van de provinciale planologische dienst van Utrecht, Kromme Nieuwe Gracht 49, Utrecht.

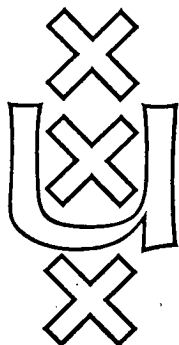
De heer Eweg, hoofd van de sector Onderzoek, verstrekt desgewenst telefonisch (030-21612 tst. 382) nadere inlichtingen.

KAMPEN

Universiteit van Amsterdam

De Faculteit der Economische Wetenschappen deelt mede dat wegens het aanstaande emeritaat van Prof. A. M. van Rietschoten per 1 oktober te vervullen zal zijn het

buitengewoon hoogleraarschap in de toegepaste bedrijfs- huishoudkunde en leer der controle

De te benoemen hoogleraar moet zowel over een uitgebreide ervaring als praktizerend accountant als over goede didactische kwaliteiten beschikken.

Gegadigden voor deze functie, alsmede zij die de aandacht willen vestigen op mogelijke kandidaten, gelieven zich te wenden tot de voorzitter van de commissie ter voorbereiding van de benoeming, Prof. R. W. Starreveld, De Lairessestraat 139, Amsterdam-Z.

Nederlandse Economische Hogeschool

Hogeschool voor Maatschappijwetenschappen

Bij de sectie Openbare Financiën van de Juridische Faculteit is er plaats voor een

WETENSCHAPPELIJK MEDEWERKER

a. Hij zal worden belast met de integratie van het vak Openbare Financiën binnen de Faculteit, tevens met het bijstaan van de Hoogleraar in diens onderwijstaak.

b. Verder zal tot zijn taak behoren het verrichten van onderzoek.

Vereist: Het doctoraalexamen Economie; ook zij die binnenkort hopen af te studeren kunnen reflecteren.

Salariëring overeenkomstig het rangenstelsel voor wetenschappelijke medewerkers.

Premie AOW voor rekening van de Hogeschool.

Opneming in welvaartsvast pensioenfonds.

Sollicitaties binnen veertien dagen na het verschijnen van dit blad worden ingewacht bij Prof. Dr. W. Drees jr., Burgemeester Oudlaan 50, Rotterdam.